

Lørenskog kommune

HANDLINGSPLAN MOT VOLD OG OVERGREP I NÆRE RELASJONER

2020-2024

«Du ser det ikke før du tror det.»

Arbeidsgruppe

Vold- og overgrepsteamet (VO-teamet):

Kjersti Hildonen, Leder av VO-teamet, Forebyggende psykisk helsetjeneste

Åsa Lind, Forebyggende psykisk helsetjeneste

Berit Nes, Pedagogisk psykologisk kontor

Kjersti Marie Saue Kristiansen, Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Susann Foss Langkaas, Barneverntjenesten

Referansegruppe

Arbeidsgruppen for det tverrfaglige samarbeidssystemet, TFS-AU

Styringsgruppe

Kommunaldirektørene for Oppvekst og utdanning, Helse, omsorg og mestring og Kultur idrett og frivillighet, samt Lørenskog lensmannskontor

Bilder

Alle bilder er hentet fra <https://www.colourbox.com/>

«Fra bekymring til handling»

Alle arkene med «Fra bekymring til handling» er designet av <http://www.xide.no/>

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	5
1.1	Avgrensning	6
2	Forebygging og synliggjøring	6
2.1	Forekomst	9
2.2	Konsekvenser av å bli utsatt for vold	9
3	Definisjoner	10
4	Vold og overgrep mot barn og ungdom	12
4.1	Vold mot barn og ungdom	12
4.1.1	Oppdragervold	13
4.1.2	Når barn og ungdom er vitne til vold	14
4.1.3	Ungdom som voldsutøvere	14
4.1.4	Symptomer etter å ha blitt utsatt for vold	15
4.2	Seksuelle overgrep mot barn og ungdom	17
4.2.1	Overgrep fra voksne	17
4.2.2	Digital vold / nettovergrep mot barn og ungdom	18
4.2.3	Overgrep mellom barn og ungdom	18
4.2.4	Barns seksualitet – naturlig eller skadelig?	19
4.2.5	Symptomer etter å ha blitt utsatt for seksuelle overgrep	22
4.3	Tips til samtaler med barn og ungdom	23
4.4	Fra bekymring til handling "Barn"	25
4.5	Fra bekymring til handling "Ungdom"	26
5	Vold og overgrep mellom voksne	27
5.1	Kjærestevold	27
5.1.1	Symptomer hos voksne	28
5.1.2	Tips til samtale med voksne	29
5.2	Voldtekt	29
5.2.1	Tips til samtale og oppfølging etter voldtekt	30
5.3	Fra bekymring til handling	32
6	Vold og overgrep mot eldre	33
6.1	Symptomer etter å ha blitt utsatt for vold	33
6.2	Fra bekymring til handling	34
7	Vold og overgrep mot personer med nedsatt funksjonsevne	35
7.1	Symptomer etter å ha blitt utsatt for vold	37
7.2	Fra bekymring til handling	38
8	Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse	39
8.1	Negativ sosial kontroll	39
8.2	Tvangsekteskap	40
8.3	Kjønnslemlestelse (omskjæring)	41
8.4	Tips til samtale	42
8.5	Fra bekymring til handling	43
9	Hjelpeinstansenes ansvarsoppgaver	44
9.1	Vold- og overgrepsteamets ansvarsoppgaver	44
9.2	Barnevernets ansvarsoppgaver	44
9.3	Politiets ansvarsoppgaver	44
9.3.1	Påtalebegjæring	45

9.3.2	Anmeldelse	45
9.3.3	Bør en voldssakanmeldes?	46
9.3.4	Vitneplikten	46
10	Bruk av tolk og formelle bestemmelser.....	46
11	Tiltaksplan2020-2024.....	48
12	Kontaktinformasjon til hjelpeinstanser	55
12.1	<i>Lokale instanser i Lørenskogkommune.....</i>	55
12.2	<i>Eksterne instanser.....</i>	57
13	Kilder	59
14	Linker til lovverk	64
15	Linker til aktuelletettsider	65

1 Innledning

Vold og overgrep i nære relasjoner er et alvorlig samfunns- og folkehelseproblem som vil kunne begrense den enkeltes livsutfoldelse og mulighet for aktiv samfunnsdeltakelse. Vold og overgrep i nære relasjoner er straffbare handlinger som er i strid med norsk lov og grunnleggende menneskerettigheter.

Da «Handlingsplan mot vold og overgrep i nære relasjoner» ble skrevet i 2015 var den et resultat av etlokalpolitisk engasjement og et behov fra de kommunale tjenestene for økt fokus og innsats på området. Samtidig ligger nasjonale føringer og anbefalinger om en kommunal handlingsplan til grunn. Det er nå besluttet at det skal gjennomføres en kortfattet rullering av handlingsplanen fra 2015 – 2018, med oppdatert tiltaksplan.

Planen skal sikre et hjelpetilbud som er kunnskapsbasert og samordnet på kommunenivå, og bidra til å styrke kunnskaps- og handlingsgrunnlaget i kommunen. Innsatsen skal styrke samarbeidet mellom sektorer, faggrupper og forvaltningsnivå, og sikre kommunen et grunnlag for arbeidet med vold i nære relasjoner.

Planen er forankret i kommunens tverrfaglige samarbeidssystem (TFS) og er utarbeidet av vold- og overgrepsteamet (VO-teamet) i kommunen. VO-teamet er sammensatt av representanter fra barneverntjenesten, forebyggende psykisk helsetjeneste, pedagogisk psykologisk tjeneste og helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

1.1 Avgrensning

Det ble lagt ned mye arbeid i utarbeidelsen av handlingsplanen for 2015- 2018. Planen ble forsøkt utarbeidet oversiktlig og brukervennlig. Vold- og overgrepsteamets nåværende mandat er en rullering av eksisterende handlingsplan, og rulleringen gjelder fra 2020 til 2024.

Handlingsplanen dekker hele aldersspennet av innbyggerne i Lørenskog kommune. Den omhandler vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner mot barn, ungdom, voksne, eldre, personer med nedsatt funksjonsevne, samt negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Vi har valgt å definere ungdom fra 13- 18 år, men noen steder vil vi likevel skrive om barn og ungdom underett.

Planen er primært rettet mot ansatte i Lørenskog kommune

Vi har ikke tatt for oss eller gått i dybden av blant annet psykisk vold, blind vold eller kontrollerende vold som økonomiske begrensninger, krenkelser, isolasjon, og det å sette barn opp mot partner. Under kapittel 9 om æresrelatert vold er utstøtelse, kontroll/isolasjon, æresdrap, eksil og tvang til selvmord utelatt.

2 Forebygging og synliggjøring

Forebygging av vold vil spare samfunnet for både individuelle og økonomiske kostnader, men er utfordrende å dokumentere. Gevinsten etter forebyggende tiltak synliggjøres oftest først etter noe tid, samt spres utover i mange tjenester og sektorer. Ikke sjelden viker derfor forebyggende arbeid for de mer akutte og synlige behovene. Det er behov for en helhetlig «både-og»-innsats, der forebygging, tidlig identifisering og intervensjon, behandling og rehabilitering, foregår samtidig.

Det er en menneskerett å leve uten å utsettes for vold i nære relasjoner. Vold i nære relasjoner er straffbare handlinger på lik linje med vold som skjer i andre sammenhenger. Å beskyttes fra det er derfor et samfunnsansvar, ikke en privatsak. Målet om et samfunn fritt for vold i nære relasjoner kan bare nås gjennom å ha med seg både rettslige, sosiale, økonomiske og likestillings- og helserelaterte perspektiver.

Finn Skårderud har uttrykt at «Forebygging i bunn og grunn handler om å lage trygge unger». De nærmeste til å hjelpe barn og unge med å utvikle indre trygghet og derav et sterkere «mentalt immunforsvar» vil primært være deres foreldre/omsorgsgivere, barnehageansatte og ansatte i skolen. Trygge foreldre/omsorgsgivere, barnehageansatte og lærere, skaper tryggere barn. Indre trygghet i form av trygg tilknytning til de nærmeste omsorgspersonene har derfor betydning for utvikling av en god psykisk helse. Den indre tryggheten er også avgjørende for selvfølelsen til barn og unge; selve fundamentet for oppfatningen av oss selv og hvordan vi har det. En trygg tilknytning bidrar til at barn og unge utvikler tillit til at vanskelige temaer kan deles med andre og at andre vil dem vel. Utrygghet hemmer derimot læring og mestring. Det kan også føre til at vanskelige hendelser og livssituasjoner i mindre grad deles med andre. Tillit til omverdenen er derfor en forutsetning for å be om og motta hjelp, når det er behov for dette. Det er godt kjent at personer som utsettes for vold, ofte ikke deler dette med andre. For at barn og unge skal tørre å si ifra om at de utsettes for vold, må voksne vise seg som trygge tillitspersoner overfor barn og unge. De bør formidle at de tåler å ta imot det barn og unge eventuelt har å fortelle. Videre må barn og unge få informasjon og opplæring om vold i nære relasjoner, slik at de har den nødvendige kunnskapen om det de kan utsettes for/har blitt utsatt for. Det viser seg blant annet at barn som har fått kunnskap om kropp og seksualitet på et tidlig tidspunkt, i mindre grad utsettes for seksuelle overgrep senere. De vil også i større grad varsle voksne om overgrep hvis de utsettes for dette. De har også høyere seksuell debutalder, og beskytter seg i større grad mot uønsket graviditet.

Forebygging foregår på flere nivåer og innen alle sektorer i Lørenskog. Det er vanlig å skille mellom tre nivåer av forebygging: *universell, selektiv og indikativ forebygging*:

1. **Universell forebygging** innebærer tiltak som er rettet mot hele befolkningen eller undergrupper (for eksempel skolebarn) som ikke er definert ut fra noen risikovurdering. Effekten skal komme alle i befolkningsgruppen til gode, og forebyggingen kan være både systemnivå og grupperettet. Et eksempel på et universelt forebyggende tiltak kan være at alle barn i barnehage og skole får opplæring om kropp, seksualitet og vold i nære relasjoner. Informasjon til store befolkningsgrupper har ofte en bevisstgjørende og synliggjørendeeffekt.
2. **Selektiv forebygging** innebærer tiltak som er rettet mot undergrupper hvor det antas å foreligge risiko for en uheldig utvikling, det vil si grupper av personer eksponert for risikofaktorer. Eksempler på selektivt forebyggende tiltak kan være samlivskurs, Fortsatt foreldrekurs (for foreldre som nylig har gått gjennom et samlivsbrudd) eller grupper for barn med to hjem (PIS-grupper). Det kan også innebære informasjon om vold i nære relasjoner til grupper i befolkningen i antatt risiko, eller screening av gravide når det gjelder å bli utsatt for vold under svangerskapet.
3. **Indikativ forebygging** innebærer tiltak som er rettet mot enkeltindivider med allerede identifisert risiko, symptomer og/eller diagnoser. Det innebærer også en tidlig identifisering av skjevutvikling/sykdom, og tiltakene settes inn for å motvirke uønsket utvikling. Indikativt forebyggende tiltak er tiltak for å stoppe vold og redusere skadeeffekten hos personer som har vært utsatt for eller vært vitne til vold i nære relasjoner. Det kan tenkes at et universelt forebyggende tiltak, som for eksempel å se filmen «Sinnemann» på barneskolen, kan føre til at noen får kjennskap til at et barn utsettes for vold i nære relasjoner. Det vil da være behov for at skolen setter i gang indikative tiltak for å stoppe volden og for å redusere potensiell skadeeffekt på sikt for barnet.

Tiltak kan og bør settes inn på alle tre nivåer. En bevisstgjøring av hvilke tiltak som settes inn, samt hvem disse tiltakene er rettet mot, er helt essensielt for å vurdere effekten av tiltakene på sikt.

Den nasjonale handlingsplanen «Et liv uten vold» vektlegger betydningen av universelt forebyggende tiltak, det vil si, tiltak som rettes mot hele befolkningen. Det handler om å løfte fram betydningen av forhold på tvers av samfunnssektorer, for eksempel levekår, barnehager, skole- og læringsmiljø, arbeid og arbeidsmiljø, frivillig deltakelse og forhold i nærmiljøet. Det er en sammenheng mellom befolkningens levekår, sosial ulikhet og utsettelse for vold.

Folkehelseperspektivet på psykisk helse innebærer imidlertid ikke at oppmerksomheten kun rettes mot risikofaktorer, men like mye om å rette oppmerksomheten mot helsefremmende faktorer som sosial støtte, deltakelse og

mestring. En befolkning hvor alle i størst mulig grad inkluderes i fellesskapet vil kunne komme alle til gode, også når det gjelder forebygging av vold. Verdens helseorganisasjon (WHO) har utpekt voldsforebyggende arbeid og forskning om vold, særlig mot kvinner og barn, som et prioritert folkehelseområde. 1.7 Statlige føringer Skiftende regjeringer har gjennom mange år hatt fokus på volden som foregår i nære relasjoner. Krisesenterloven som trådte i kraft i 2010, etableringen av Barnehus, oppbyggingen av behandlingstilbud for voldsutøvere og jevnlig voldsmålinger er eksempler på tiltak som er iverksatt de siste 10 årene.

Følgende nasjonale styringsdokumenter er retningsgivende for Lørenskog kommunes arbeid mot vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep:

2.1 Forekomst

Forskning fra Norge og andre land viser at vold og overgrep er hyppig forekommende fenomener i befolkningen (Thoresen & Hjemdal, 2014). Volds- og overgrepshendelser viser en opphopning hos enkeltindivider, det vil si at hvis en person først har opplevd en voldshendelse, øker risikoen for flere voldshendelser. Personer som har vært utsatt for fysisk vold eller seksuelle overgrep i barndommen utsettes i større grad for vold og overgrep også som voksen (Thoresen & Hjemdal, 2014).

Vold i nære relasjoner forekommer i alle samfunnslag og miljøer, men det er en klar sammenheng mellom sosioøkonomisk status og hvor utsatte personer er for vold, inkludert voldtekt. Lavere sosioøkonomisk status øker risikoen for voldsutsettelse. Det kan synes som at høyere utdanning, tilknytning til arbeidslivet og stabil økonomi virker som beskyttende faktorer mot utsettelse for vold i nære relasjoner. Flere studier har vist at samfunn med mindre økonomiske og politiske maktforskjeller mellom kvinner og menn har lavere forekomst av vold (Thoresen & Hjemdal, 2014). Tiltak for å sikre kvinner og menn like muligheter på alle samfunnsområder er derfor en vesentlig del av den forebyggende innsatsen.

En stor andel vold utføres i ruspåvirket tilstand. En reduksjon i bruk av rusmidler vil derfor kunne virke forebyggende på voldsepisoder.

2.2 Konsekvenser av å bli utsatt for vold

Alvorlig vold og grove seksuelle overgrep henger sammen med psykiske helseproblemer, særlig angst, depresjon, personlighetsforstyrrelser og posttraumatiske reaksjoner, og kan anses som et folkehelseproblem. Det er også funnet økt forekomst av somatiske helseproblemer og sosiale konsekvenser hos voldsutsatte. Den enkeltes mulighet til å delta aktivt i samfunnet kan reduseres, føre til isolasjon, økonomiske problemer og arbeidsledighet. Den største kostnaden for samfunnet er tapt arbeidsfortjeneste som følge av at volds ofre helt eller delvis faller utenfor arbeidslivet. Særlig gjelder dette for kvinners helse, fordi kvinner utsettes for flere typer volds- og overgrepshendelser enn menn.

Familievold kan påvirke foreldrenes omsorgsutøvelse og barnets utvikling, og skadene er uavhengige av hvem som utøver volden.

Vold og overgrep forblir ofte skjult for politi og rettsvesen. Bare en mindre andel av utsatte har søkt hjelp og fått medisinsk behandling etter voldshendelser (Thoresen og Hjemdal, 2014).

Vold har også store samfunnsøkonomiske kostnader i form av økte behov for hjelpetiltak i skolen, psykisk og fysisk helsehjelp, barneverntiltak, krisesenterhjelp og politiressurser. Den samfunnsøkonomiske analysen av vold i nære relasjoner, som ble offentliggjort i desember 2012, anslår at denne volden koster det norske samfunnet mellom 4,5 og 6 milliarder kroner årlig (Vista analyse, 2012). En tydelig synliggjøring av kostnadene ved vold kan bidra til å dreie innsatsen mot mer forebyggende strategier og tiltak.

3 Definisjoner

«Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer, krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutter å gjøre noe den vil» (Isdal, 2000).

«Vold i nære relasjoner favner all vold mellom familiemedlemmer. Det kan være vold mellom nåværende eller tidligere partnere, vold mot barn eller vold mot eldre. Også tvangsekteskap og kjønnslemlestelse regnes som former for vold i nære relasjoner» (Helsedirektoratet).

«Nære relasjoner er primært avgrenset til den vanlige kjernefamilien og rett nedadgående eller oppadgående slektslinjer, men kan også omfatte personer som inngår i husstanden eller som vedkommende har et emosjonelt eller familiært forhold til» (nkvts.no).

Vold deles inn i følgende kategorier (voldsveileder, nkvts.no)

- **Fysisk vold** er enhver fysisk handling som skader eller kontrollerer et annet menneske. Det kan for eksempel være slag, spark, dytting, lugging, biting, knivstikking, binding, brennmerking, kvelertak og angrep med ulike gjenstander. All fysisk mishandling inneholder også psykisk mishandling.
- **Psykisk vold** er all bruk av ord, stemme, handling eller mangel på handling som kontrollerer, skader eller krenker en annen. Det kan for eksempel være utskjelling, direkte trusler, indirekte trusler, isolering, gjentatt sårende kritikk, ignorering, ydmykelser, utagerende sjalusi, fremsetting av uriktige anklager og forhør.

-
- **Seksuell vold** utføres for å krenke, ydmyke og kontrollere et annet menneske. Det kan for eksempel være uønsket seksuell berøring, påtvunget seksuell aktivitet, smertefull seksuell aktivitet, voldtekt, sadistiske seksuelle handlinger, påtvunget seksuell aktivitet med andre og påtvunget seksuell aktivitet mens andre ser på. Den seksuelle volden er svært psykologisk nedbrytende fordi den rammer det mest private hos et menneske.

- **Materiell vold** går ut over ting og gjenstander. Dette inkluderer for eksempel å knuse eller ødelegge vinduer og dører, kaste gjenstander (på noen), ødelegge ting andre er glade i/som betyr noe for dem, rive i stykker klær, kaste og rasere inventar. Hvis vedkommende tidligere har utøvd fysisk vold vil den materielle volden virke særlig skremmende og lammende.

- **Latent vold** Begrepet latent vold, betyr at en lever i konstant frykt for nye voldsepisoder (Isdal, 2012). Livet er ofte preget av en gjennomgående angst og usikkerhet, ikke bare under en voldsepisode, men også mellom episodene. Både barn og voksne utvikler strategier for å unngå nye voldsepisoder. Muligheten for vold blir derfor styrende for hva de foretar seg. Oppmerksomheten rettes typisk mot alle tegn på at en ny episode er i gang.

- **Omsorgssvikt (neglekt)** betyr å forsømme å dekke et barns grunnleggende behov i en slik grad at det utsettes for fysisk eller psykisk skade eller fare.

- **Digital vold /nettovergrep** innebærer at internett og mobiltjenester kan misbrukes ved å trakassere, true, krenke, utpresse, spre privat informasjon og private bilder av andre, og til å vise eller direkteoverførte overgrep.

- **Økonomisk overgrep** defineres som det å forhindre en person i å ha rådighet over egen økonomi, og nekte adgang til egen eller eventuell felles bankkonto. Videre omfatter det å forhindre en person i å ha en inntekt, press til å være avhengig av andre, samt tvinge til å underskrive på lån eller endre testamentet.

Definisjon av sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap, barneekteskap og kjønnslemlestelse kommer under kapittel 9.

4 Vold og overgrep mot barn og ungdom

4.1 Vold mot barn og ungdom

Mange barn og unge lever med daglige fysiske, psykiske og seksuelle overgrep. Vold og overgrep mot barn og ungdom beskrives ofte som et underkommunisert samfunnsproblem, og temaet er gjerne forbundet med fortielse, skyld og skam. Vold i hjemmet kan foregå over lang tid uten at det oppdages. Som en konsekvens av å

oppleve vold kan barn utvikle ulike helsemessige, sosiale og kognitive problemer. Vold beskrives som et tilknytningstraume hvor barnet og ungdommen ofte ikke har noen steder å henvende seg for beskyttelse og trøst når han eller hun trenger dette mest.

Spedbarn og småbarn er en særlig utsatt gruppe. Enhver form for vold, overgrep og krenkende handlinger kan gi svært uheldige

konsekvenser for barnets og ungdommens vekst, utvikling, helse og livskvalitet (www.reddbarna.no, 2019, <https://www.fhi.no/nettpub/hin/skader/vold/>, 2020).

Det er vanlig å skille mellom fysisk og psykisk vold. Psykisk vold virker på offeret gjennom å skremme, fornedre eller kontrollere. Denne kategorien inneholder handlinger som utskjelling, utstrakt bruk av kontroll, og direkte eller indirekte trusler. Det kan også handle om sosiale sanksjoner, for eksempel å bli utpekt som synderbukk og utskjelt foran andre mennesker. Det kan også innebære å spille på frykt, låse barnet inne i et rom, true med straff eller med at barnet skal bli forlatt eller skadet, å latterliggjøre barnet eller ungdommen mens andre hører på eller avvise barnet eller ungdommen følelsesmessig. Fysisk og psykisk vold vil ofte foregå samtidig eller ha nær tilknytning. En «voldshandling» vil derfor kunne bestå av begge elementer. Psykisk vold som ikke knyttes direkte til fysisk vold, kan imidlertid være både vanskeligere å oppdage og forebygge (Neumayer et al., 2008).

Voldens største skadevirkninger er frykten den påfører barnet eller ungdommen. Barnet utvikler en nevrobiologisk alarmberedskap som kan ha alvorlige fysiologiske og psykologiske konsekvenser. Å måtte leve med kronisk frykt er skadelig fordi hjernen programmeres til å handle på måter som er nødvendige for overlevelse (Van der Weele et al., 2011).

Det er de aller minste barna som tar mest skade av å bli direkte utsatt for vold, ikke bare i form av eventuelle fysiske skader. Vold og annen traumatisering er spesielt skadelig når hjernen og nervesystemet er under utvikling, og traumatiske opplevelser i de første leveårene kan forårsake skader på sentrale hjernestrukturer som først kan gi seg utslag i puberteten (Van der Weele et al., 2011 og Kaufman et al. 2000)

4.1.1 Oppdragervold

Mange definerer oppdragervold som en måte å utøve psykisk eller fysisk disiplinering av barn på. Flere foreldre utøver denne volden med god hensikt for å korrigere atferd eller beskytte barnet sitt, og flere er selv oppdratt med at dette er beste måten å gjøre grensesetting på. (Stiftelsen Tryggere, 2018).

Oppdragervold kan deles inn i to hovedkategorier, nemlig instrumentell og impulsiv oppdragervold.

- Den instrumentelle volden er i utgangspunktet kontrollert og den har en intensjon. Den utøves for å korrigere og kontrollere barns atferd.
 - Den impulsive volden er derimot spontan, ukontrollert og styrt av sterke følelser som sinne, frustrasjon og aggresjon.
- (Van der Weele, Ansar og Castro 2011)

Å bruke fysisk straff i oppdragelse er forbudt i Norge, men i en del land er det svært vanlig. Barn eller ungdom som har foreldre med innvandrerbakgrunn har derfor økt sjanse for å bli utsatt for vold.

De fleste foreldre vil trolig svare nei på spørsmålet om vold mot barn eller ungdom er akseptabelt. Det som imidlertid varierer, er definisjonen av vold. I de skandinaviske landene er eksempelvis klapsing, dasking og klyping definert som vold og er forbudt, mens mange steder i verden regnes ikke dette som vold, men som en akseptert del av barneoppdragelsen.

Det er viktig å være klar over at det er mye som skiller de forskjellige minoritetsgruppene, og minoritetsfamilier er ikke en homogen gruppe verken etnisk, språklig, religiøs, kulturelt eller sosioøkonomisk. De fleste etniske minoriteter i Norge har imidlertid sin opprinnelse i land der fysisk avstraffelse i barneoppdragelsen er vanlig. Det kalles da heller ikke for vold, men disiplin. Å la være å bruke fysisk disiplin kan oppfattes som et tegn på foreldres likegyldighet av mange minoritetsforeldre. Bruk av fysisk makt for å irettesette barn eller ungdom, kan derfor gjøres i god hensikt. I enkelte situasjoner tar den fysiske disiplineringen andre og grovere former, fra harde slag til bruk av gjenstander og psykisk vold. Grensen mellom vold som ledd i oppdragelsen og vold som resultat av frustrasjon og sinne er ikke alltid lett å skille, verken for utøveren, den som utsettes for den, eller for hjelpeapparatet. Skadevirkningene av «oppdragervold» er uansett alvorlig, blant annet rent fysisk i form av smerter og skade.

I en undersøkelse hvor barn verden over ble spurt hva de synes om fysisk avstraffelse, svarte 75 prosent av barna at det å slå barn som ledd i oppdragelsen aldri oppleves som en god løsning. Barn forteller at det gjør vondt å bli slått, og at det oppleves som ydmykende og nedverdiggende å bli slått av de som samtidig sier at de elsker dem og vil ta vare på dem. De ønsker andre former for disiplinering, med en forklaring på hva de har gjort galt (Pinheiro, 2006).

Norge har blitt et stadig mer flerkulturelt samfunn hvor innvandrere representerer 13,1%

av landets befolkning. I NOVA-undersøkelsen *Vold og overgrep mot barn og unge* ble det avdekket at ungdommer med mødre fra et ikke-vestlig land har seks ganger så høy statistisk risiko for å bli utsatt for grov vold fra mor, som ungdommer med mødre med norsk eller nordisk bakgrunn. Det antas imidlertid at årsaken til denne høyere forekomsten er sammensatt. (Mossige & Stefansen 2007)

I møte med minoritetsgrupper er det viktig å være bevisst både sin egen kulturkompetanse og kultursensitivitet. Dette er begreper som henger sammen og brukes mye om hverandre. Kulturkompetanse dreier seg om bruk av kunnskap om spesielle områder, religioner og tradisjoner, mens kultursensitivitet dreier seg om å ha en åpen og undersøkende holdning. Lørenskog har en høy andel minoritetsfamilier, noe som krever at alle ansatte i de ulike tjenestene er bevisst egen kompetanse og sensitivitet, samt søker nødvendig opplæring for å kunne møte innbyggerne på en god og kompetent måte.

4.1.2 Når barn og ungdom er vitne til vold

Barn og ungdom som opplever vold i familien lever ofte med konstant frykt og utrygghet. Det å være vitne til vold er like skadelig som å være direkte utsatt for det. Vold mellom barn og ungdommers nære omsorgspersoner rammer dem derfor ofte brutalt. Ofte får barn og ungdom med seg mye mer enn det de voksne tror. Selv om de ikke ser volden, kan de merke at noe er galt. Barn og ungdom kan se eller høre at en voksen roper om hjelp, skriker eller gråter. De kan kjenne på forelderens redsel eller sinne, oppleve hvordan spenningen mellom foreldrene øker forut for voldsepisoden, samt se de materielle ødeleggelsene i etterkant. Barn og ungdom som vokser opp med vold i hjemmet plages ofte av visuelle minner i tillegg til kroppslige minner og lydminner (Socialstyrelsen, 2005). En del barn og ungdom forteller at de føler sterkere kontroll og oversikt over situasjonen når de er til stede i rommet. Mange forteller at det vanskeligste er når de kun kan høre lydene av det som foregår (Fusco & Fantuzzo, 2009; Fantuzzo & Mohr, 1999; Hughes et al., 1989).

4.1.3 Ungdom som voldsutøvere

«Ungdom er oftere direkte involvert i voldsepisoder enn andre aldersgrupper.» (Ungdata, 2019). Volden ungdommen er med i kan være alt fra tekstsjikane, uthenging og trusler på sosiale medier, til hærverk og fysisk vold. Hoveddelen av volden som foregår blant ungdom, gir ikke varige mén. Grov vold i ungdomstiden kan imidlertid resultere i alvorlige fysiske og/eller psykiske følger for dem det gjelder. Gutter er oftere utøver av vold enn jenter og er oftere utsatt for vold (Ungdata, 2019).

Ungdata 2017 viser at 13% av elevene på ungdomsskolene i Lørenskog svarte «ja» på spørsmålet om de i løpet av de siste 12 månedene hadde blitt utsatt for trusler om vold. Dette er over landsgjennomsnittet som er på 11% (Ungdata, 2019).

I 2014 ble *ungdomsstraff* innført av Stortinget. Ungdomsstraff idømmes av domstolene. Straffen innebærer at ungdom under 18 år, som har begått alvorlig og gjentatt kriminalitet, skal gå gjennom en såkalt gjenopprettende rettsprosess. Dette skal involvere gjerningspersonens nettverk, ofre og hjelpeapparatet. Straffereaksjonen blir individuelt tilpasset. Tanken er at en gjenopprettende rettsprosess i større grad vil bevisstgjøre ungdom om konsekvensene av deres handlinger og føre til en tidlig

holdningsendring, som igjen vil føre til endret adferd (Ung.no).

Ungdomsoppfølging er også en strafferettslig reaksjon tilpasset unge lovbryttere som var under 18 år på gjerningstidspunktet.

Målgruppen er unge lovbryttere mellom 15-18 år som har begått en eller flere kriminelle handlinger, og der man antar at sannsynligheten for at vedkommende vil begå nye straffbare handlinger vil reduseres dersom vedkommende får oppfølging i konfliktrådet.

Konfliktrådet er en statlig tjeneste som tilbyr megling som metode for å håndtere konflikter. Hensikten er at partene gjennom dialog kan finne fram til gode løsninger enten det gjelder å gjøre opp for konkrete lovbrudd, eller gjenopprette mellommenneskelige relasjoner. Konfliktrådet behandler både straffbare forhold og sivile konflikter. I straffesaker er mekling et viktig alternativ til tradisjonelle straffereaksjoner. Det er den eneste reaksjonsformen som legger til rette for at offer/klager/fornærmede og gjerningsperson kan møtes sammen med en upartisk mekler. Konfliktrådet er et tilbud til alle, uavhengig av alder. Tjenesten er gratis og tilbys over hele landet (Konfliktrådet).

For å hindre at ungdom blir voldsutøvere bør det iverksettes forebyggende tiltak på ulike nivåer i lokalsamfunnet. Eksempler på universelt forebyggende tiltak kan være å tilby ungdom en rekke arenaer der de trives og kan bruke energien sin positivt. Dette gjelder både skole og fritidsarenaer. Videre forebyggende tiltak kan være å styre særlig utsatte ungdom unna bestemte ungdomsmiljøer, samt splitte opp grupper som virker uheldig inn på hverandre.

Ungdom mot vold er en politisk uavhengig stiftelse. Stiftelsens visjon er å stoppe, redusere og forebygge vold, mobbing, diskriminering, fordommer, likegyldighet og kriminalitet i samfunnet. Hovedmålgruppen er ungdom fra 12-25 år. Ved behov for drøfting kan stiftelsen kontaktes per telefon (Ungdom mot vold).

4.1.4 Symptomer etter å ha blitt utsatt for vold

Det er viktig å være klar over at barn og ungdom har stor variasjon i symptombildet. De kan ha vært utsatt for vold eller overgrep uten å vise spesielle tegn eller reaksjoner, og de kan vise noen av symptomene i tabellene nedenfor uten å ha vært utsatt for vold.

Oversikt over mulige symptomer på at en barn kan ha vært utsatt for vold:

	EMOSJONELT	KOGNITIVT	ATFERDSMESSIG
Fra 0 - 1 år	Angst Spenning Hyperaktivering Traumatisering	Manglende respons Forsinket i utvikling	Gråt Skader seg lett Forstyrrelser i søvnrytme Fordøyelsesproblemer
Fra 1 - 5 år	Frykt Angst Lett frustrert Sint Frykt for utøver Tvilende Føler seg splittet mellom foreldre Føler seg maktesløs Sårbar Lav selvtillit	Lett distraheret Vanskelig å fokusere Lav impuls kontroll Forsinket utvikling	Slår seg vrang Kopierer utøvers atferd Enurese/enkoprese Utagering Beskyttende overfor yngre søsken Beskyttende overfor mor/far, vil være hjemme Knuser leker
Fra 5 - 12 år	Gråter lett Desorganiserte følelser Problemer med tillit Desperasjon Håpløshet Hjelpeløshet Manglende empati Sinne mot mor/far Sinne mot seg selv	Spesifikke lærevansker Selvmordstanker Manglende struktur og fokus Prøver å være mer voksen Overdrevent ansvarlig Manglende ansvar	Prøver å være i kontroll Hæverk Voldsommere utageringer Rømmer hjemmefra Perfeksjonisme Mangler grenser Vold mot utøver Selvskading Slåss

Oversikt over mulige symptomer på at en ungdom kan ha vært utsatt for vold:

EMOSJONELT	KOGNITIVT	ATFERDSMESSIG
- Følelse av hjelpeløshet og skyld - Tilbaketrekning - Føler skyld og skam rundt volden - Nedstemthet - Stort kontrollbehov - Problemer med tillit - Relasjonsvansker med foreldre og venner - Tendens til uro og rastløshet - Forvirrede kjønnsroller	- Problemer med å holde og flytte fokus - Skolefravær - Lav terskel for egen voldsutøvelse - Tradisjonelle maskuline verdier - Problemer med oppmerksomhet - Dropper ut av skolen - Manglende selvforståelse - Grenseløshet - Personlighetsproblem - Selvmordstanker	- Bruker vold som mestring - Rusmisbruk - Antisosial atferd - Utagering - Problemer med relasjoner - Vold mot utøver - Seksuelle problemer - Selvskading - Rømmer hjemmefra - Rusmisbruk - Tidlig graviditet - Spiseproblemer - Søker etter beskyttelse blant menn - Selvskading

(Stine Sofies Stiftelse)

4.2 Seksuelle overgrep mot barn og ungdom

Det skilles ofte mellom vold (seksuell vold) og seksuelle overgrep. Seksuelle overgrep kan defineres som enhver seksuell handling som offeret ikke har samtykket i, eller har blitt presset eller manipulert til å ta del i. Seksuelle overgrep kan innbefatte alt fra seksualisert språk/atferd og intime berøringer, til seksuell omgang som tukling med kjønnsorganer, og til gjennomført samleie og voldtekt. Straffeloven skiller mellom tre kategorier av seksuelle overgrep. Disse er seksuelt krenkende *atferd* (for eksempel blotting, fotografering og filming og kikking), *handling* (for eksempel beføling av bryster eller kjønnsorganer) og *omgang* (for eksempel samleie eller samleielignende handlinger som slikking og suging av kjønnsorgan) (Norges Lover, straffeloven, 2005, kapittel 26) Den seksuelle lavalderen i Norge er 16 år

4.2.1 Overgrep fra voksne

Seksuelle overgrep mot barn og ungdom skjer ofte i situasjoner hvor avhengige og utviklingsmessig umodne barn eller ungdom dras med på seksuelle handlinger som de ikke forstår den fulle rekkevidden av. Fordi barn og unge ikke forstår den seksuelle situasjonen fullt ut, kan de ikke gi samtykke til aktiviteten på grunnlag av erfaringer og kunnskap.

Incest innebærer seksuelle forhold mellom biologisk beslektede personer, enten i nedadgående linje (forskjellige generasjoner) eller mellom søsken.

Seksuelle overgrep skjer mot barn og ungdom i alle aldersgrupper, men barn i alderen 8 -12 år er mest utsatt. Overgriperne er oftest menn. Kvinner er involvert i omtrent 5 -15 % av overgrep mot barn (hovedsakelig overgrep på gutter). Overgriper er i de fleste tilfeller en person barnet kjenner fra før (overgrep uten berøring medregnes ikke):

- 30 % av seksuelle overgrep mot barn under 18 år begås av familiemedlemmer
- 60 % av overgrep begås av venner eller bekjente av familien
- 10 % begås av fremmede overgripere

Jenter er mer utsatt for overgrep fra familiemedlemmer, mens gutter er mer utsatt for overgrep fra fremmede. Overgrep fra personer utenfor familien er oftere enkeltepisoder, overgrep innenfor familien skjer gjerne gjentatte ganger(nhi.no).

15 % av norske menn og kvinner oppgir som voksen at de har vært utsatt for en eller flere former for seksuelle overgrep i barne- og ungdomsalder (frem til 18 år). Det er langt flere jenter enn gutter som har blitt utsatt for overgrep som barn. Mer enn én av fem norske kvinner oppgir å ha blitt utsatt for overgrep, mens nesten én av ti menn oppgir dette (Bufdir, 2017).

4.2.2 Digital vold / nettovergrep mot barn og ungdom

Internett og mobiltjenester er effektive arenaer for å spre bilder, tekster og filmer, og har derfor også blitt arenaer for trusler, trakassering, krenking, utpressing og overgrep. Det er raskt, det er enkelt, og avsender kan bruke falsk profil og/eller være anonym. Bilder, meldinger og kommentarer kan rettes til enkeltpersoner, grupper av personer eller publiseres i full offentlighet. Bilder og tekst som er publisert på nettet kan være vanskelig å få slettet helt, noe som kan være en stor belastning for den som utsettes.

«Nettovergrep og digital vold kan være

- trakasserende og stygge meldinger sendt på mobil
- trusler eller tvang om spredning av filmer og bilder
- kontroll og overvåking via sosiale medier eller mobil
- å bli eksponert for et seksualisert språk eller å få tilsendt filmer og bilder med et voldelig eller seksualisert innhold
- å bli presset til å gjøre seksuelle handlinger foran et web- eller mobilkamera som stripping, posering, beføling og samleielignende handlinger
- salg og bytte av seksuelle tjenester
- seksuelle overgrep» (dinutvei.no)

En europeisk studie fra 2015 viser at to av ti gutter og fire av ti norske jenter har opplevd at kjæresten har begått et digitalt overgrep mot dem. 34 prosent av jentene og 25 prosent av guttene oppga at de har sendt seksualiserte tekstmeldinger eller bilder.

Slettmeg.no er en råd- og veiledningstjeneste for dem som føler seg krenket på nett, og som ønsker hjelp med å få fjernet innhold som er delt der (dinutvei.no).

Personer som har vært utsatt for overgrep på nett kan reagere forskjellig. Tegnene kan komme akutt eller gradvis. Mulige tegn og reaksjoner kan være angst/uro/frykt, depresjon/isolasjon, konsentrasjonsvansker, atferdsendringer, lav selvfølelse og symptomer på stress/posttraumatisk stresslidelse (stinesofiesstiftelse.no).

4.2.3 Overgrep mellom barn og ungdom

En stor andel seksuelle overgrep utføres mellom barn og unge under 18 år. Størsteparten av disse blir ikke kjent for offentlige myndigheter. Over halvparten av de unge som forgriper seg har selv vært utsatt for psykiske, seksuelle eller fysiske krenkelser og/eller har vært utsatt for eller vært vitne til vold i hjemmet (Bentovim 1999).

Seksuelle overgrep mellom barn kan være eldre barn som truer, tvinger eller lurer yngre barn til ulike typer seksuelle overgrep. Seksuelle overgrep mellom søsken forekommer også. Omfanget av dette er usikkert, og skadene har ofte blitt oversett. Foreldrene kommer i en svært spesiell situasjon, og vil ofte kunne benekte overgrepene selv om det foreligger tydelige bevis (Kjellgren 1997; Becker 1986; O'Brien 1989)

4.2.4 Barns seksualitet – naturlig eller skadelig?

Barn kan leke seksuelle leker, som er naturlige og fine, og som ikke har noe med overgrep å gjøre. Det er viktig å ha kunnskap om barns naturlige seksuelle utvikling, slik at vi lettere kan vurdere når et barn viser en forstyrret seksuell atferd. Det er mulig å bruke ulike bekymringsbarometre for å se på hva som er normal seksuell atferd og hva som krever at man griper inn, for eksempel denne fra Janussenteret:

https://www.januscentret.dk/wp-content/uploads/2020/08/Bekymringsbarometer_DK.pdf

Trafikklyset er en annen guide for å identifisere, vurdere og gi respons på seksuell atferd som fremmer bekymring, utviklet av RVTS Øst og Statens Barnehus. Her er link til en animasjonsfilm basert på Trafikklyset:

<https://rvtsost.no/verktoy/seksualitet-hos-barn-og-ungdom>

Tabellen under viser en oversikt over forventet, bekymringsfull og svært bekymringsfull seksuell atferd hos barn:

Seksuell atferd hos barn fra alderen 0-5-årsalder

Naturlig og forventet	Bekymringsfullt	Søk råd og hjelp
Rører eller gnir på sine genitalier, når de skifter bleie, hviler, er spent, opphisset eller redd.	Fortsetter å gni på genitalier blant folk – etter at de er fortalt at de kan gjøre dette når de er for seg selv (etter 4-5 års alderen).	Tar på seg selv ofte (hyperonanerer) og deltar ikke i aldersadekvate sosiale aktiviteter, men trekker seg inn i sin egen verden.
Utforsker forskjellen mellom gutter og jenter, menn og kvinner.	Intense, stadige spørsmål om genitalier selv om de har fått svar.	Leker kvinnelige eller mannlige roller på en aggressiv, sorgtung måte. Hater sitt eget kjønn.
Berører genitalier til voksne og barn som de kjenner godt.	Tar på genitalier og bryst hos voksne de ikke kjenner. Ber selv den voksne om å ta på dem.	Spør fremmede om det samme etter at foreldrene har gitt dem svar. Har kunnskap om seksualitet som er altfor avansert for alderen.
Utnytter muligheten til å se nakne mennesker.	Stirrer intenst på nakne mennesker.	Ber folk ta av seg klær. Forsøker å tvinge klær av andre.
Spør om pupper, genitalier, samleie, hvordan barn blir til.	Vil være nakne blant folk selv om de voksne har sagt de skal ha på klær (fra ca. 4 års-alderen).	Vil ikke (vegrer seg for å) ha på klær. Viser seg stadig naken for folk, selv om de har fått beskjed om å ha på klær.
Interessert i å se på at andre går på do.	Vil alltid bli med andre på do.	Nekter å la folk være alene på do.

Interessert i egen avføring.	Gnir avføring på vegger og gulv flere ganger.	Leker ofte med sin avføring selv om de har fått vite at de ikke skal gjøre det.
Stikker/putter ting i anus eller vagina på seg selv eller andre barn, av nysgjerrighet eller utforskningsbehov.	Fortsetter å putte gjenstander i anus eller vagina, selv etter å ha fått beskjed om ikke å gjøre det.	Tvang, fysisk vold eller smerte er involvert når det føres gjenstander inn i anus eller vagina.
Å ha ereksjon.	Har ereksjon veldig ofte.	Har plagsomme ereksjoner hele tiden.
Leker «doktorleker», undersøker andres kropp.	Leker veldig ofte «doktorleker», selv om de får beskjed om å slutte.	Simulerer eller har samleie uten klær, eller tvinger, truer andre barn til orale, vaginale eller anale samleier.
Bruker seksuelle ord eller ulike ord på genitalier.	Fortsetter å bruke avanserte ord på genitalier og seksuelle funksjoner selv om de har fått beskjed om å slutte med det.	Bruker ulike kjønnslige tabuord og slang ute blant folk, selv om de har fått beskjed om å slutte med det.
Interessert i «å føde barn»	Om ikke gutters interesse avtar litt etter en lang periode med «føde barn-lek».	Viser sinne eller redsel når temaet på en eller annen måte er om baby, gravide eller samleie.

Atferd relatert til seksualitet hos barn fra 6 til 11-12 år

Naturlig og forventet	Urovekkende	Søk råd og hjelp
Stiller spørsmål om baby, genitalier, bryst, samleie	Viser redsel eller engstelse ved temaet seksualitet	Har seksualkunnskap som er avansert for alderen, stadige spørsmål om seksualitet og graviditet
Anvender kjønnsord og slang ved dobesøk og seksuelle funksjoner	Fortsetter å bruke ordene aktivt også etter at de voksen sier de skal slutte med det.	Fortsetter med atferden, også etter at skolen, og andre voksne sier de skal slutte med det.
Viser sine genitalier til andre.	Vil være naken ute blant folk selv om de vet at de ikke har lov.	Vegrer seg for å ta på klær, viser fram kroppen og tissen sin selv om de får vite de ikke skal.
Leker sexrelaterte leker med jevnaldrende barn.	Vil leke seksuelle leker med veldig mye yngre eller mye eldre barn.	Tvinger andre barn til å delta i seksuelle leker (også flere barn i gruppe).
Interessert i å titte eller smugtitte på andre når de går på do eller dusjer.	Gjentar dette flere ganger selv om de har fått vite at de ikke skal.	Vil ikke/klarer ikke la andre være i fred på do.
Prater om seksualitet med venner, prater om å bli kjærester med hverandre.	Barnet havner i bråk på grunn av at det veldig ofte snakker om seksualitet. Seksualiserer alle relasjoner.	Snakker ustanselig om seksualitet og seksuelle aktiviteter. Har en utagerende seksuell atferd.
Utforsker forskjeller mellom gutter og jenter	Forvirret om forskjeller mellom gutter og jenter selv om de får svar.	Leker kjønnsrolleleker med en dominerende, aggressiv, styrende atferd. Kan hate sitt eget kjønn.
Later som/leker at de er det motsatte kjønn.	Vil være et annet kjønn.	Hater sitt tildelte kjønn og sine genitalier.

Leker «doktorlek» og undersøker hverandres kropp.	Jokker på andre barn med klærne på, imiterer alltid seksuell atferd i «doktorlek».	Yvinger andre barn til seksuelle leker og samleie.
Tar og gnir på tissen sin.	Fortsetter å onanere ute blant folk selv om de har fått vite at de må gjøre det for seg selv.	Holder hele tiden på med å ta og gni på genitaliene sine, uten hensyn til omgivelsene. Tvinger seg til å onanere andre.
Ser på nakenbilder.	Fortsatt fascinasjon av nakenbilder.	Vil hele tiden onanere til nakenbilder eller ha bildene fremme.
Interessert i å ta på andre barns rumpe, bryst, genitalier -eller bli berørt.	Vil hele tiden ta på andres genitalier. Forsøker hele tiden å få andre til å delta seksuelt; analt, oralt eller vaginalt.	Manipulerer eller tvinger andre barn til å tillate genitale berøringer. Tvinger eller lokker andre til å delta på anal, oral eller vaginal sex.
Sammenligner sine egne genitalier med jevnaldrendes.	Vil sammenligne sine genitalier med mye eldre eller yngre personer.	Krever å få se andre genitalier, bryst eller rumpe.
Interesse for uriner og avføring.	Leker med avføring, tisser utenfor doskålen med vilje.	Leker stadig vekk med avføring og gnir den utover. Tisser utenfor doskålen.
Både gutter og jenter kan være interessert i å føde og amme barn.	Gutter som fortsetter i lang tid å late som de skal føde barn.	Viser frykt og ubehag når baby eller samleie er tema.
Vil være i fred på badet og/eller når de skal skifte.	Blir veldig opprørt når noen ser på at de skifter/kler seg.	Skriker seg til- eller gråter seg til -å få være alene.
Tegner genitalier på tegninger av nakne mennesker.	Tegner ofte (store) genitalier på nakne eller påkledte figurer.	Genitalier er det mest iøynefallende på tegningen. Tegner bilder av sadisme, samleie, overgrep, gruppesex m.m.
Liker å høre på og fortelle grove vitser.	Forteller stadig grove historier/vitser med seksuelt innhold. Etteraper lyder som kan lages når man har sex, som stønning og pusting.	Repeterer og snakker veldig ofte om sex og samleie og viser seksualisert atferd.
Kysser voksne og barn som står dem nær. Tillater kyss fra de samme menneskene som står dem nær.	Gir tungekyss. Prater på en seksualisert måte med andre. Kan vise engstelse for kyss og klemmer fra voksne. Blir opprørt over å se noen som kysser eller klemmer masse, eller kysser voksne og barn de ikke kjenner.	Snakker/viser seksualisert atferd mot fremmede voksne (eller en de kjenner). Fysisk kontakt med en voksen fører til sterk uro hos barnet eller den voksne.
Interesse for dyrs forplantning.	Tar på dyrs genitalier.	Seksuell omgang/atferd med dyr.
Putter gjenstander i anus eller vagina av nytelse, nysgjerrighet eller utforskning.	Stikker tin gi anus eller vagina -på seg selv eller andre – for at det skal kjennes ubehagelig.	Om tvang, vold, smerte er involvert når det føres gjenstander inn i anus eller vagina. Skader i anus/vagina.

Tabellene er bearbeidet til norsk fra ph.d Toni Cavanagh Johnson «Understanding Childrens Sexual Behaviours», (1996) og hentet fra Aaslands bok «Barna og seksualiteten» (2020).

4.2.5 Symptomer etter å ha blitt utsatt for seksuelle overgrep

Det vanligste er at seksuelle overgrep mot barn og ungdom ikke etterlater fysiske spor eller forandringer. Fysiske symptomer kan være klage over sårhet og/eller vondt i underlivet, blødning, utflod, og gjentatte urinveisinfeksjoner. Dette kan imidlertid også være helt normale tilstander eller ha andre årsaker (Helsebiblioteket.no).

Oversikten i tabellene nedenfor er ikke fullstendig, men beskriver mulige symptomer:

Barn 0-2 år	• Angst under stell og bleieskift • Generelt engstelige, klamrende, sutrende og sinte • Forstyrret søvnmonster • Generelle tegn på mistriksel • Skriketokter og/eller panikkanfall I denne aldersgruppen kan det være spesielt vanskelig å finne ut om symptomene skyldes seksuelle overgrep eller har andre årsaker.
Barn 3-5 år	• Smerter i magen og/eller hodet • Smerter og sårhet i underlivet (ikke alltid ytre tegn) • Problemer med vannlating/avføring etter at de er blitt renslige • Hyppige mareritt hvor barna kan bli paniske/utlilgengelige for trøst • Fjerne og stirrende i perioder • Fortvilelse, angst og depresjon • Problemer med tannpuss • Problemer med spising (spesielt barn som blir misbrukt oralt). Uvanlig seksuell adferd uvanlig ut fra alder og modenhet (seksualisert atferd)
Barn 6-12 år	• Gir uttrykk for at de ikke har lyst til å leve/truer med å ta livet av seg • Sterk skam- og skyldfølelse • Isolerer seg fra andre barn • Blir mimikkfattige, innadvendte og deprimerte • Aggressivitet og/eller hyperaktivitet • Lærevansker (fra milde konsentrasjonsvansker og språkvansker til å fremstå som psykisk utviklingshemmet uten å være det) • Blir uforutsigbare, hører stemmer, føler seg dirigert av fantasipersonligheter, har lange perioder med fjernhet, lever ut forskjellige personligheter. Dette kan være barn som dissosierer • Problemer knyttet til hygiene, f.eks. ignorerer personlig hygiene eller er tvangsmessig opptatt av å være ren • Forvirring rundt egen kjønnsrolle, f.eks. jenter prøver å bli som gutter eller blir hyperfeminine • Uvanlig seksuell atferd ut fra alder og modenhet (seksualisert atferd)

Pubertet og ungdomsår

- Tidlig seksuell debut, prostitusjon, promiskuøs atferd og rusmisbruk
- Synkende skoleprestasjoner
- Jenter vil kunne kle og oppføre seg utfordrende
- Innblanding i kriminelle aktiviteter
- Selvmordsfare mer uttalt
- Selvskading
- Rømming hjemmefra, spesielt når overgrepene foregår hjemme
- Forгриpe seg seksuelt på jevnaldrende eller yngre barn
- Utvikler ulike former for spiseforstyrrelser, herunder også overvekt
- Angst- og tvangslidelser, depresjoner og psykoser

(Sosial- og helsedirektoratet i samarbeid med Barne- og familiedepartementet, 2003)

4.3 Tips til samtaler med barn og ungdom

Mistanke om at et barn eller en ungdom utsettes for vold i nære relasjoner, enten direkte eller indirekte, kan oppstå på bakgrunn av forskjellige forhold. Barnet eller ungdommen kan for eksempel komme med en direkte uttalelse eller si noe «ut av det blå» som virker bekymringsfullt. Det er viktig å møte barnet og ungdommen på en god måte dersom dette skjer. Noen ganger må en snakke mer med barnet eller

ungdommen for å få klarhet i hva det handler om.

Tjenesteapparatet eller andre kan observere forhold, som fysiske merker, atferd eller andre symptomer som det oppstår bekymring omkring. Da er det viktig å observere videre og eventuelt snakke med barnet eller ungdommen etter å ha rådført seg med leder eller en kollega. Andre man kan rådføre seg med er Vold- og overgrepsteamet eller barnevernet.

Uforberedt samtale

- Når barnet eller ungdommen forteller noe for første gang er det viktig å være rolig og vise at du tåler å høre det de forteller og tar imot uten å vise frykt. Vær obs på eget kroppsspråk og mimikk.
- Ikke still ledende spørsmål.
- Gjenta det barnet eller ungdommen sier, be det eventuelt fortelle mer.
- Bekreft det barnet eller ungdommen sier gjennom for eksempel nikk og bekræftende lyder.
- Skriv ned det barnet eller ungdommen forteller så ordrett som mulig.
- Fortell barnet eller ungdommen at det var bra hun/han sa ifra og at dere kan snakke mer om dette senere.

- Hør med leder hvordan dere skal gå frem videre.
- Det bør drøftes hvem som skal delta i den planlagte oppfølgingssamtalen med barnet eller ungdommen. Den personen som barnet eller ungdommen har betrodd seg til, bør om mulig utføre eller delta i samtalen.

Planlagt oppfølgingssamtale

- Si til barnet eller ungdommen at det var fint at han/hun fortalte det.
- Ikke lov barnet eller ungdommen at dette blir en hemmelighet mellom dere, men si at du ønsker å hjelpe henne/han.
- Det er viktig og ikke presse barnet eller ungdommen til å si noe. De har en mulighet til å fortelle, men ingen plikt.
- Skriv ned det som blir sagt så ordrett som mulig, og si til barnet eller ungdommen at du må skrive ned for å huske. Notér også situasjonen barnet eller ungdommen forteller i, og beskriv hennes/hans sinnstilstand.
- Still åpne spørsmål, ikke ledende.
- Gjenta det barnet eller ungdommen forteller når det passer. La hun/han fortelle fritt og oppfordre barnet eller ungdommen til å fortelle mer ved behov («Fortell mer om...», «Beskriv...»).
- Fortell barnet eller ungdommen at det er andre som har opplevd noe av det samme, og at alle bør få være trygge og ikke oppleve vold. Si noe om at andre barn eller ungdommer som har opplevd lignende ting har fortalt at de kan føle seg ensomme og tro at de er alene om det de har opplevd.
- Dersom barnet eller ungdommen uttrykker skyldfølelse, presiser at voksne har ansvar for sine handlinger og at det aldri er barns eller ungdommers skyld når voksne gjør slike handlinger, eller får dem til å bli med på noe som egentlig ikke er lov. Si at barnet eller ungdommen ikke har gjort noe galt.
- Si noe om at du ikke vet helt hva som vil skje fremover nå, men at du tar ansvar for saken videre og at det er de voksne som skal ordne opp. Si til barnet eller ungdommen at hun/han vil få vite mer om hva som skjer fremover så snart som mulig.
- Bekreft igjen at det var fint og modig av barnet eller ungdommen å fortelle, og at hun/han bare må si ifra igjen hvis vedkommende ønsker å snakke om noe.

For flere tips og samtalehjelp om hvordan snakke med barn, se nettsiden:

www.snakkemedbarn.no

4.4 Fra bekymring til handling “Barn”

FRA BEKYMRING TIL HANDLING

VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN

ANALYSER UROEN DIN OG LOGGFØR

- Dine bekymringer og tanker
- Konkrete episoder, uttalelser og observasjoner
- Andre forhold rundt barnet som; relasjoner til foreldre/andre barn og voksne, sosioemosjonell utvikling, språklig eller motorisk utvikling
- Tenk alltid barnets sikkerhet
- Drøft sakens karakter og alvorlighetsgrad med leder

VIDERE FREMGANGSMÅTE

Lett til moderat bekymring

- Fortsett observasjon og loggføring
- Samtale med barnet (se “tips til samtaler med barn”)
- Samtale med foreldre (utforske andre forhold enn voldsbekymringen)
- Ta kontakt med kommunale hjelpetjenester som; Helsestasjons- og skolehelsetjenesten, vold- og overgrepsteamet eller barneverntjenesten for drøfting av saken

Alvorlig bekymring

- Ta direkte kontakt med politiet, eventuelt barneverntjenesten for videre saksgang
- Ved behov; sørg for å få personen til legeundersøkelse i samarbeid med politiet
- Sikre eventuelle spor
- Sikre slik at det ikke er fare for gjentakelse
- Samtale med barnet (se “tips til samtaler med barn”)
- Loggfør

Akutt situasjon

Ved svært høy bekymring for vold eller seksuelle overgrep – ta direkte kontakt med politiet, barneverntjenesten eller barnevernvakten

- Ved mistanke om vold eller seksuelle overgrep mot barn, skal ikke foresatte kontaktes.
Kontakt barneverntjenesten eller vold- og overgrepsteamet for drøfting

- Dersom leder ikke ønsker å gjøre noe med saken, og en ansatt mener det er grunn til bekymring, skal den ansatte på eget initiativ drøfte bekymringen eller sende bekymringsmelding til barneverntjenesten

Klikk koblingene under for kontakthinformasjon:

[VO-teamet Lørenskog kommune vo-teamet@lorenskog.kommune.no](mailto:vo-teamet@lorenskog.kommune.no)

[Barneverntjenestens vakttelefon: Tlf.: 95 44 35 13](tel:95443513)

[Barnevernvakten: Tlf: 64 99 32 70 / 116 111 \(«Alarmtelefonen for barn og unge»\)](tel:64993270)

[Øst politidistrikt: Tlf: 64 99 30 00](tel:64993000) [Krisesenteret: Tlf.: 66 93 32 10](tel:66933210)

4.5 Fra bekymring til handling “Ungdom”

FRA BEKYMRING TIL HANDLING

VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT UNGDOM

ANALYSER UROEN DIN OG LOGGFØR

- Dine bekymringer og tanker
- Konkrete episoder, uttalelser og observasjoner
- Andre forhold rundt ungdommen som; relasjoner til foreldre, til andre ungdommer og voksne, samt sosioemosjonell utvikling, språklig eller motorisk utvikling
- Tenk alltid ungdommens sikkerhet
- Drøft sakens karakter og alvorlighetsgrad med leder

VIDERE FREMGANGSMÅTE

Lett til moderat bekymring

- Fortsett observasjon og loggføring
- Samtale med ungdommen (se “tips til samtaler med barn”)
- Eventuelt samtale med foreldre (utforske andre forhold enn voldsbekymringen)
- Ta kontakt med kommunale hjelpetjenester som; Helsestasjon – og skolehelsetjeneste, vold- og overgrepsteamet eller barneverntjenesten for drøfting av saken

Alvorlig bekymring

- Ta direkte kontakt med politiet, eventuelt barneverntjenesten for videre saksgang
- Ved behov; sørg for å få personen til legeundersøkelse i samarbeid med politiet
- Sikre eventuelle spor
- Sikre at det ikke er fare for gjentakelse
- Samtale med ungdommen (se “tips til samtaler med barn”)
- Loggfør

Akutt situasjon

Ved svært høy bekymring for vold eller seksuelle overgrep – ta direkte kontakt med politiet, barneverntjenesten eller barnevernvakten

- Ved mistanke om vold eller seksuelle overgrep mot ungdom under 18 år, skal ikke foresatte kontaktes. Kontakt barneverntjenesten eller vold- og overgrepsteamet for drøfting

- Dersom leder ikke ønsker å gjøre noe med saken, og en ansatt mener det er grunn til å tro at det er grunn til bekymring for ungdommen, skal den ansattes på eget initiativ drøfte bekymring med eller sende bekymringsmelding til barneverntjenesten

Klikk koblingene under for kontaktinformasjon:

[VO-teamet Lørenskog kommune vo-teamet@lorenskog.kommune.no](mailto:vo-teamet@lorenskog.kommune.no)

[Barneverntjenestens vakttelefon: Tlf.: 95 44 35 13](tel:95443513)

[Barnevernvakten: Tlf.: 64 99 32 70 / 116 111 \(«Alarmtelefonen for barn og unge»\)](tel:64993270)

[Øst politidistrikt: Tlf.: 64 99 30 00](tel:64993000) [Krisesenteret: Tlf.: 66 93 32 10](tel:66933210)

5 Vold og overgrep mellom voksne

5.1 Kjærestevold

Kjærestevold er vold mellom ektefeller, registrerte partnere, samboere eller kjærester. Vold i nære relasjoner har lenge vært forbundet med menns vold mot kvinner, men nyere forskning og erfaringer viser at bildet er mer nyansert. Det finnes både kvinner og menn som utøver vold, og som utsettes for den. I tillegg ser man stadig oftere at volden går begge veier. Like mange menn som kvinner utsettes for mindre alvorlig fysisk vold fra partner. Kvinner er imidlertid oftere utsatt for mer alvorlig fysisk vold og seksuelle overgrep fra sin partner enn menn, og opplever flere voldshendelser i løpet av livet (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet [Bufdir], 2020).

Vold mot partner kan utspille seg på ulike måter, men man snakker i hovedsak om to voldsmønstre der den ene typen er mer alvorlig enn den andre. *Den grove, gjentagende og/eller kontrollerende volden* er en blanding av ulike former for vold, trakassering og trusler der voldsutøverens væremåte er dominerende og kontrollerende. Denne type kjærestevold kan ha mer dyptgripende sosiale og helsemessige konsekvenser enn andre typer voldelig atferd i parforhold. Den rammer i størst grad kvinner, og det er i hovedsak menn som er utøvere (Justis- og beredskapsdepartementet [JD], 2013). *Den episodiske volden* utløses gjerne i forbindelse med stressituasjoner og konflikter, der frustrasjon og vrede slår over i fysisk aggresjon. Som oftest leder dette til mindre alvorlige former for vold, den gjenspeiler ikke nødvendigvis et skjevt maktforhold, og voldsutøveren har vanligvis ikke et kontrollbehov. Menn og kvinner er utsatte og utøvere i tilnærmet like stor grad når det gjelder denne type vold (JD, 2013).

Kjærestevold skjer oftest i hjemmet. Levekårsproblemer som høyt forbruk av rusmidler, dårlig psykisk helse og dårlig økonomi gir økt risiko for vold i parforhold, og unge er oftere utsatt for kjærestevold enn eldre (Bufdir, 2020).

5.1.1 Symptomer hos voksne

Oversikt over vanlige symptomer hos voksne (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress [NKVTS], 2020):

Fysiske tegn	Psykiske reaksjoner
• Sår, avrevet hår • Blåmerker, særlig på hals • Skader på hode, ansikt, hals, bryst, brystkasse og armer • Skader på flere steder på kroppen • Skader som er grodd i varierende grad • Brudd • Brannskader • Stikkskader • Gynekologiske smerter • Verk og smerte (hode, brystkasse, rygg etc.) • Svimmelhet og diverse psykosomatiske problemer • Søvn- og spiseforstyrrelser • Abort • Skader under graviditet	• Depresjon og angst • Mareritt • Økt vaksomhet • Redusert selvfølelse • Irritabilitet • Konsentrasjonsvansker • Selvmordstanker og selvmordsforsøk • Forstyrrelser av hukommelse og tidsoppfattelse • Kvinner som utsettes for vold misbruker alkohol og narkotika i større grad enn andre kvinner

5.1.2 Tips til samtale med voksne

Kartlegging av volden:

- Kan du beskrive en typisk situasjon (eller en vanskelig situasjon) når det er uenigheter og konflikter i familien?
- Når var siste voldshendelse?
- Beskriv type og omfang av volden.
- Er det en enkelthendelse eller gjentakende voldsproblematikk?
- Er barnet/barna dine utsatt for vold, eller er du redd for at barnet/barna dine skal bli utsatt for vold?
- Er barnet/barna dine vitne til vold eller utsatt for trusler om vold?
- Har du vært i kontakt med krisesenter eller politi tidligere?
(Politi kan gi voldsutøver besøksforbud og/eller gi den som er utsatt for vold voldsalarm).
- Er det behov for hjelp/bistand fra lege, psykisk helsevern eller rustjeneste?

Er det behov for å flytte ut ved fare for gjentakelse?

- Til Romerike krisesenter
Barn bør ikke etterlates hjemme, men bli med til krisesenteret. Drøft familiens sikkerhet og beskyttelsesbehov med krisesenteret.
Politiet kan være behjelpelig med å hente ut nødvendige eiendeler fra hjemmet.
- Til familie og venner
Drøft barnets/barnas sikkerhet med barneverntjenesten.
Lag sikkerhetsplan med den som utsettes for vold.
Tilbud om støttesamtaler fra krisesenteret og familievernkontoret.
- Bli boende i hjemmet
Meld bekymring til barneverntjenesten.
Lag sikkerhetsplan med den som utsettes for vold.
Tilbud om støttesamtaler fra krisesenteret og familievernkontoret.

5.2 Voldtekt

Voldtekt er en kriminell handling som kan ha alvorlige konsekvenser for den som utsettes for det.

Etter norsk lov (Straffeloven, 2005, § 291) defineres voldtekt som å

- skaffe seg seksuell omgang ved vold eller ved truende atferd, eller
- ha seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, eller
- ved vold eller ved truende atferd få noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv.

Voldtekter begått i nære relasjoner kan være en enkelthendelse, eller en del av et omfattende kontroll- og maktregime. Kvinner er mest utsatt, og voldtekt utøves i hovedsak av menn (JD, 2019).

Mange vegrer seg for å søke profesjonell hjelp fordi de opplever det som skamfullt å snakke om det som har skjedd, fordi de mangler overskudd til å ta det opp, fordi de ikke tror andre vil forstå situasjonen eller vil kunne hjelpe, og fordi de tidligere har hatt et negativt møte med helsevesenet. I møte med mannlige voldtektsofre er det viktig å

være klar over at mange i denne gruppen opplever det som vanskelig å ta kontakt med hjelpeapparatet og politiet etter et overgrep, blant annet fordi de er redde for å møte fordommer i hjelpesystemet.

Etterreaksjoner etter voldtekt kan være

- angst og frykt
- gjenopplevelser av det som skjedde
- søvnforstyrrelser
- selvbekreidelser og skyldfølelse
- konsentrasjons- og hukommelsesvansker
- økt irritasjon og sinne
- kroppslige plager
- problemer i samspillet med omgivelsene
- vansker med nærhet og seksualitet
- tristhet
- økt behov for kontroll (ung.no, 2020).

5.2.1 Tips til samtale og oppfølging etter voldtekt

Akutfasen defineres ofte som den første uken etter en traumatisk hendelse. De fleste voldtekts ofre vil trenge oppfølging utover dette, og da gjerne i form av støttesamtaler og gjentatt vurdering av behov for henvisning til spesialisthelsetjenesten den første måneden.

Det er viktig at man ikke oppfordrer til samtale om de emosjonelle sidene ved hendelsen samme dag som den har skjedd, da dette kan forsterke minnene fra den. Søvn innen de seks første timene etterpå bør unngås av samme grunn.

Den som har blitt utsatt for voldtekt kan trenge

- hjelp til å kontakte politi eller voldtektsmottak
- tilbud om følge til undersøkelse og avhør, dersom det ikke er naturlig at noen i

- nettverket gjør dette
- hjelp til å mobilisere venner og familie etter hendelsen, sørge for at vedkommende slipper å være alene.
 - støtte på at mange psykiske reaksjoner vil kunne avta i løpet av de første ukene
 - støtte og hjelp til å kjenne seg trygg
 - tilbud om hjelp til å informere partner og/eller foreldre om overgrepet
 - at påførende får informasjon om vanlige reaksjoner etter voldtekt, samt råd om hvordan de kan være til støtte
 - vurdering av behov for henvisning til spesialisthelsetjenesten
 - hjelp til å kontakte krisesenter, til å undersøke mulighet for voldsalarm, samt rådgiving med hensyn til å bryte ut av et forhold

Politiet anvender et kartleggingsverktøy (SARA- Spousal Assault Risk Assessment). Målgruppen er partnervoldssaker uavhengig av kjønn/legning, der partene er over 18 år. Det er et kartleggingsverktøy som består av en sjekkliste hvor 15 risikofaktorer (eller spørsmål) er listet opp. 10 av spørsmålene er knyttet til gjerningspersonens voldshistorikk, sosiale og mentale funksjonsnivå, mens 5 av spørsmålene er knyttet til offerets sårbarhet. SARA skal hjelpe politiet å kartlegge og bedømme risikoen for nye voldstilfeller i parforhold der man har mistanke om at det utøves vold. Politiet skal ha en tettere oppfølging av partene i saker der vi kommer til at det er høy risiko for gjentatt eller alvorlig vold, og i samarbeid med andre offentlige instanser finne tiltak som kan redusere risikoen og forebygge fremtidig partnervold.

5.3 Fra bekymring til handling

VOKSNE

FRA BEKYMRING TIL HANDLING

VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT VOKSNE

ANALYSER UROEN DIN OG LOGGFØR

- Dine bekymringer og tanker
- Konkrete episoder, uttalelser og observasjoner
- Andre forhold rundt personen som; omsorg for barn
- Tenk alltid personens sikkerhet
- Drøft sakens karakter og alvorlighetsgrad med leder

VIDERE FREMGANGSMÅTE

Lett til moderat bekymring

- Fortsett observasjon og loggføring
- Samtale med personen hvis mulig
- Ta kontakt med kommunale hjelpeinstanser som Forebyggende psykisk helsetjeneste eller eksterne hjelpeinstanser som familievernkontoret og Romerike krisesenter for videre saksgang
- Dersom personen har barn under 18 år, ta kontakt med vold- og overgrepstemaet, barneverntjenesten eller helsestasjons- og skolehelsetjenesten for drøfting av saken

Alvorlig bekymring

- Ta direkte kontakt med politiet for videre saksgang
- Ved behov; sørg for å få personen til legeundersøkelse i samarbeid med politiet
- Sikre eventuelle spor
- Sikre at det ikke er fare for gjentakelse
- Samtale med den som blir utsatt for vold
- Loggfør

Akutt situasjon

Ved svært høy bekymring for vold eller seksuelle overgrep – ta direkte kontakt med politiet

- Dersom personen har barn under 18 år og leder ikke ønsker å gjøre noe med saken, og en ansatt mener det er grunn til bekymring, skal den ansatte på eget initiativ drøfte bekymringen med eller sende bekymringsmelding til barneverntjenesten

Klikk koblingene under for kontaktinformasjon:

[VO-teamet Lørenskog kommune vo-teamet@lorenskog.kommune.no](mailto:vo-teamet@lorenskog.kommune.no)

[Øst politidistrikt:](#) Tlf.: 64 99 30 00

[Forebyggende psykisk helsetjeneste:](#) Tlf.: 67 20 16 40

[Familievernkontoret:](#) Tlf.: 46 61 68 30

[Krisesenteret:](#) Tlf.: 66 93 32 10

6 Vold og overgrep mot eldre

En nasjonal forekomststudie fant at den samlede forekomsten av vold og overgrep mot eldre hjemmeboende personer etter fylte 65 år var mellom 6,8 og 9,2% (Sandmoe, Wentzel-Larsen & Hjemdal, 2017). Det ble ikke funnet signifikante forskjeller mellom kjønnene, eller mellom de yngste eldre og de eldste eldre (Sandmoe, Wentzel-Larsen & Hjemdal, 2017). Overgrep og krenkelser mot eldre kan ha mange former. Den kan komme til uttrykk som omsorgssvikt, eller være av fysisk, psykisk, seksuell, materiell eller økonomisk karakter. Volden og overgrepene kan skje i hjemmet, hos slektninger, på sykehus, eller i ulike institusjoner hvor eldre bor eller oppholder seg. Overgriperen er vanligvis en som den eldre personen kjenner og har tillit til, som ektefelle/partner, barn, barnebarn, slektninger, andre som står nær, eller ansatte i hjelpeapparatet (dinutvei.no, 2020).

Risikofaktorer for overgrep hos eldre kan være sykdom eller funksjonssvikt, isolasjon, og lite eller dårlig fungerende sosialt nettverk. Risikofaktorer kan også knyttes til overgriper i form av rus, psykisk sykdom eller demenssykdom/annen kognitiv svikt som medfører uro eller aggressiv atferd, omsorgsbelastning eller økonomiske problemer (Krisesentersekretariatet, 2014 og NKVTS, 2020).

Eldre som har vært utsatt for vold eller overgrep tidligere i livet er mer voldsutsatt også i eldre år (NKVTS, 2020).

Det kan være vanskelig å avdekke overgrep mot eldre fordi det fortsatt er et skjult problem, og trolig enda mer tabubelagt enn for andre grupper. Dette kan blant annet henge sammen med at mange eldre lever mer isolert, samt har en tendens til å ta mindre initiativ til å få hjelp. Videre kan overgrepsofferet være avhengig av og lojal mot overgriper. Noen eldre kan også tenke at de har gjort seg fortjent til volden, eller de opplever volden som skambelagt eller en privatsak (Krisesentersekretariatet, 2014).

Normale aldersforandringer kan skjule eller forveksles med skader som skyldes vold.

6.1 Symptomer etter å ha blitt utsatt for vold

Oversikt over mulige symptomer hos eldre etter å ha blitt utsatt for vold (Krisesentersekretariatet, 2014):

Emosjonelle	Kognitive	Atferdsmessige
• Dårlig selvbilde • Angst • Frykt • Skyld • Skamfølelse	• Konsentrasjonsproblemer • Dårlig hukommelse	• Søvn- og spiseforstyrrelser • Stort forbruk av medisiner og alkohol • Isolasjon • Indre og ytre fysiske skader

6.2 Fra bekymring til handling

ELDRE

FRA BEKYMRING TIL HANDLING

VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT ELDRE

ANALYSER UROEN DIN OG LOGGFØR

- Dine bekymringer og tanker
- Konkrete episoder, uttalelser, symptomer og observasjoner
- Tenk alltid personens sikkerhet
- Drøft sakens karakter og alvorlighetsgrad med leder

VIDERE FREMGANGSMÅTE

Lett til moderat bekymring

- Fortsett å observere og loggføre
- Samtale med personen hvis mulig
- Ta kontakt med kommunale hjelpetjenester som hjemmetjenesten eller politiet for drøfting av saken, eller eksterne hjelpetjenester som Vern for eldre eller Romerike Krisesenter.

Alvorlig bekymring

- Ta direkte kontakt med politiet for videre saksgang
- Ved behov; sørg for å få personen til legeundersøkelse i samarbeid med politiet
- Sikre eventuelle spor
- Sikre at det ikke er fare for gjentakelse
- Samtale med den eldre eller nærpå personer rundt
- Loggfør

Akutt situasjon

Ved svært høy bekymring for vold eller seksuelle overgrep – ta direkte kontakt med politiet

- Dersom leder ikke ønsker å gjøre noe med saken, og en ansatt mener det er grunn til bekymring, skal den ansatte på eget initiativ drøfte eller melde saken til politiet

Klikk koblingene under for kontaktinformasjon:

[VO-teamet Lørenskog kommune vo-teamet@lorenskog.kommune.no](mailto:vo-teamet@lorenskog.kommune.no)

[Øst politidistrikt:](#) Tlf.: 64 99 30 00

[Forebyggende psykisk helsetjeneste:](#) Tlf.: 67 20 16 40

[Familievernkontoret:](#) Tlf.: 46 61 68 30

[Krisesenteret:](#) Tlf.: 66 93 32 10 [Vern for eldre:](#) Tlf.: 80 03 01 96

7 Vold og overgrep mot personer med nedsatt funksjonsevne

Gruppen betegnet som personer med nedsatt funksjonsevne er sammensatt, og kan blant annet bestå av personer med

- nedsatt bevegelsesfunksjon
- nedsatt synsfunksjon
- nedsatt hørselsfunksjon
- nedsatt kognitiv funksjon
- funksjonsnedsettelse på grunn av allergi eller hjerte- og lungesykdommer

Det er grunn til å tro at mennesker med ulike funksjonshemminger er mer utsatt for vold enn normalbefolkningen. Å finne sikre tall på forekomsten av vold mot utviklingshemmede er vanskelig, men mange forskere er enige om at forekomsten av alvorlige seksuelle overgrep mot denne gruppen er mer enn dobbelt så stor som for resten av befolkningen (bufdir.no).

Levekårsundersøkelsen fra 2015 viser til at personer med nedsatt funksjonsevne både føler seg mye mer utrygge og er mer utsatt for vold, trusler, tyveri, skadeverk og hatkriminalitet enn andre grupper (ssb.no). I tillegg til høyere utsatthet, har flere studier funnet særtrekk ved overgrepene som personer med funksjonsnedsettelse utsettes for. Studier har blant annet funnet at personer med funksjonsnedsettelse har blitt utsatt for grovere overgrep og over lengre tid.

Personer med fysiske (somatiske) lidelser, og/eller bevegelsesvansker, kan komme i situasjoner som gjør dem mer utsatt for overgrep, for eksempel hvis de er avhengige av stell og pleie. Det kan være ekstra vanskelig å si ifra om at en person man er avhengig av utøver vold. I tillegg kan de ha redusert evne til å forsvare seg.

En nyere undersøkelse gjennomført av NKVTS og Norges Blindforbund konkluderte med at kvinner som er blinde og svaksynte er nesten dobbelt så utsatt for overgrep som andre kvinner (Brunes og Heir, 2018, Reddbarna.no). En helseundersøkelse gjennomført blant ungdom fant at nedsatt hørsel var forbundet med utsatthet for overgrep blant både gutter og jenter (fmso.no).

Personer med utviklingshemming kan være mer utsatt for vold og overgrep, blant annet fordi de kan ha forskjellig grad av svekkede kognitive, språklige, motoriske og sosiale ferdigheter. En del utviklingshemmede har derfor ikke like lett for å tilegne seg kunnskap om sosiale normer, forstå egne og andres grenser, samt hevde sine egne rettigheter (https://www.bufdir.no/vold/TryggEst/Risikoutsatte_grupper/). For å kunne bidra til forebygging er det viktig at vi forstår at det ikke er utviklingshemningen i seg selv som gir økt risiko. Risikoen ligger i de omstendighetene og livsbetingelsene personer med utviklingshemning lever under. (<http://www.samordningsradet.no/forekomstogrisiko1.cfm?pArticleId=27371&pArticleCollactionId=4378>)

Personer med nedsatt funksjonsevne får ofte for lite opplæring og kunnskap om samliv og seksualitet, og kan mangle begreper og forståelse for hva de blir utsatt for. Dette kan

være en av årsakene til økt risiko for overgrep (bufdir.no). Les mer om temaet her: https://www.bufdir.no/Nedsatt_funksjonsevne/Vern_mot_overgrep/

Det finnes få oppdaterte tall på omfang av overgrep blant barn med nedsatt funksjonsevne i Norge. Ifølge internasjonal forskning er det imidlertid nesten tre ganger større sjanse for at barn med nedsatt funksjonsevne opplever seksuelle overgrep enn andre barn (Jones et.al, 2012 på reddbarna.no). Barn med nedsatt funksjonsevne er særlig sårbare og har større risiko for å bli utsatt for overgrep enn andre barn (bufdir.no). Barnet kan

- være ute av stand til å forstå hvilke handlinger det blir utsatt for
- være avhengig av voksne med omsorgsevne tilpasset barnets behov
- være ute av stand til å høre, bevege seg, kle på seg, gå på toalettet eller bade uten hjelp
- ha manglende evne til å forsvare seg selv
- ha manglende evne til å sette egne grenser for intimkontakt
- ha kommunikasjonsutfordringer eller utfordringer og/eller manglende evne til å forstå (kognitive utfordringer), som gjør at de blir ignorert, ikke trodd eller misforstått når det prøver å gi uttrykk for at det har skjedd et overgrep
- ha foreldre eller andre omsorgspersoner som kan være under betydelig press eller belastning på grunn av fysiske, økonomiske eller emosjonelle utfordringer
- ofte bli oppfattet som om de ikke har forståelse for egen kropp og seksualitet på grunn av sin funksjonsnedsettelse
- lære å adlyde voksne og få lite trening på å vise egne grenser og ønsker

Det finnes også ulike faktorer i samfunnet og omgivelsene som kan gjøre barn med funksjonsnedsettelse mer sårbare for overgrep. Eksempler på slike faktorer er negative eller diskriminerende holdninger, isolasjon og segregering, at overgriperen kan se på barn med funksjonshemninger som lette ofre, overbelastning av foreldrene og manglende støtte, for mange hjelpere med manglende kompetanse, hyppige utskiftninger i en personalgruppe, samt ikke-koordinerte tjenester og manglende individuell plan (<https://www.bufdir.no/>).

7.1 Symptomer etter å ha blitt utsatt for vold

I hovedsak viser personer med nedsatt funksjonsevne de samme symptomene som andre som har vært utsatt for vold eller seksuelle overgrep.

Noen av symptomene kan være:

EMOSJONELT	KOGNITIVT	ATFERDSMESSIG
• Depresjon/tristhet • Redsel for tidligere trygge personer/arenaer • Dusjvegring	• Regresjon, det vil si å gå tilbake i utvikling • Økt epileptogen aktivitet	• Plutselige atferdsendringer som f.eks. isolasjon, aggressjon, passivitet • Fysiske tegn: Vondt i hodet/magen, urinveisinfeksjon, søvnproblemer, vekttap, synlige <i>spor</i> som blåmerker • Endret atferd i stellesituasjon • Gråt i forbindelse med forflytning • Seksualisert prat eller uakseptable seksuelle handlinger/overdreven seksualisert atferd • Klaging over sårhet i underlivet • Spisevegring • Ekstrem opptatthet av kosing og kosedyr

Mer informasjon på følgende nettsider:

www.bufdir.no/Nedsatt_funksjonsevne/Vern_mot_overgrep/Vold_og_overgrep_mot_bar_n_og_unge_med_funksjonsnedsettelse/

https://www.bufdir.no/Nedsatt_funksjonsevne/Vern_mot_overgrep/Retningslinjer_seksuelle_overgrep_utviklingshemmede/

7.2 Fra bekymring til handling

NEDSATT FUNKSJONSEVNE

FRA BEKYMRING TIL HANDLING

VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT PERSONER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE

ANALYSER UROEN DIN OG LOGGFØR

- Dine bekymringer og tanker
- Konkrete episoder, uttalelser og observasjoner
- Andre forhold rundt personen som; relasjoner til foreldre/andre nære personer, til andre barn/ungdommer og voksne, samt sosioemosjonell utvikling, språklig og motorisk utvikling
- Tenk alltid personens sikkerhet
- Drøft sakens karakter og alvorlighetsgrad med leder

VIDERE FREMGANGSMÅTE

Lett til moderat bekymring

- Fortsett observasjon og loggføring
- Samtale med personen
- Samtale med foreldre/andre nære personer (utforske andre forhold enn voldsbekymringen)
- Ta kontakt med kommunale hjelpetjenester, som Helsestasjons- og skolehelsetjeneste, vold og overgrepsteamet, barneverntjenesten eller politiet for drøfting av saken

Alvorlig bekymring

- Ta direkte kontakt med politiet, eventuelt barneverntjenesten for videre saksgang
- Ved behov; sørg for å få personen til legeundersøkelse i samarbeid med politiet
- Sikre eventuelle spor
- Sikre slik at det ikke er fare for gjentakelse
- Samtale med den utsatte
- Loggfør

Akutt situasjon

Ved svært høy bekymring for vold eller seksuelle overgrep – ta direkte kontakt med politiet, barneverntjenesten eller barnevernsvakten

- Ved mistanke om vold eller overgrep mot barn, skal ikke foresatte kontaktes. Kontakt barneverntjenesten eller vold- og overgrepsteamet for drøfting

- Dersom leder ikke ønsker å gjøre noe med saken, og en ansatt mener det er grunn til bekymring, skal den ansatte på eget initiativ drøfte bekymringen med eller sende bekymringsmelding til barneverntjenesten

Klikk koblingene under for kontaktinformasjon:

[VO-teamet Lørenskog kommune](#) vo-teamet@lorenskog.kommune.no

[Barneverntjenestens vakttelefon](#): Tlf.: 95 44 35 13

[Barnevernsvakten](#): Tlf.: 64 99 32 70 / 116 111 («Alarmtelefonen for barn og unge»)

[Øst politidistrikt](#): Tlf.: 64 99 30 00 [Krisesenteret](#): Tlf.: 66 93 32 10

8 Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse

I Regjeringens Handlingsplan «Retten til å bestemme over eget liv» står det: «Innsatsen mot vold og overgrep som negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er derfor viktige bidrag for å forhindre utenforskap» (2017).

Vi vil i dette kapittelet gå nærmere inn på disse tre temaene. Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse kan true menneskers liv eller helse. Meldeplikten og avvergingsplikten kan dermed bli utløst. Hvis personen er under 18 år, skal barneverntjenesten kontaktes. Hvis personen er over 18 år, skal politiet kontaktes på telefonnummer 02800, eller på nødnummer 112. Politi og barnevern kan også kontaktes for å drøfte saker anonymt.

8.1 Negativ sosial kontroll

- **«Negativ sosial kontroll** forstås som ulike former for press, oppsyn, tvang og trusler som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens verdier og normer. Negativ sosial kontroll kjennetegnes ved at den fratar eller begrenser personers grunnleggende rett til å bestemme over eget liv og fremtid i henhold til sin alder og modenhet. Videre kjennetegnes kontrollen ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet norsk lov og barnekonvensjonen» (NKVTS)

Når foreldre setter alt for strenge grenser for barna sine, kan det komme inn under det som regnes som negativ sosial kontroll. Foreldrene kan være redde for at familiens ære skal reduseres og at det skal spres negative rykter om dem. De kan i tillegg frykte at de skal bli presset ut av miljøet de er en del av, hvis barna deres ikke oppfører seg innenfor det som er akseptert (Regjeringen.no, 2017). Ære er et spørsmål om velferd, status og posisjon. Den knyttes til en gruppe, og den enkelte i gruppen har ansvar for felles ære. Brytes reglene, mistes familiens ære (tvangsekteskap.net). Barna eller ungdommen som bryter disse reglene, kan bli utsatt for trusler, nedverdigelser og eventuelt utstøtelse for å ivareta eller gjenopprette familiens ære. Dette går da inn under æresrelatert vold (Voldsveileder, nkvs.no).

- **«Æresrelatert vold** utøves ofte av flere enn en person og forekommer i familier med sterke kollektivistiske og patriarkalske verdier. Volden utløses av familiens behov for å ivareta eller gjenopprette ære eller anseelse. Jenter og kvinner er særlig utsatt da familiens ære ofte knyttes til deres seksuelle atferd. Gutter og menn kan også bli utsatt for æresrelatert vold» (NKVTS).

I verste fall kan personen bli drept. Det kan være flere medvirkende til et drap. Temaer som ofte kan være utløsende for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold er valg av venner eller kjæreste, seksualliv, seksuell legning og klesdrakt. Det kan gå så langt at barna kan bli sendt til hjemlandet uten pass eller bli tvangsgiftet (Regjeringen.no).

Familier i Norge kan oppleve negativ sosial kontroll fra familie i opprinnelseslandet sitt. Foreldre som opplever dette kan trenge ekstra støtte og veiledning, informasjon om lovverk i Norge, og konsekvenser ved brudd på disse for å klare og stå imot dette presset

Det er viktig å understreke at også voksne kan utsettes for negativ kontroll. Dette kan være fra partner, nær familie, storfamilie og øvrig nettverk.

Det å bli utsatt for negativ sosial kontroll, kan gi alvorlige psykiske helseplager. Blir noen tvunget til å bo i opprinnelseslandet over en lengre periode kan de blant annet gå glipp av utdanning, og det kan bli vanskelig for dem å komme tilbake til Norge og få jobb (Regjeringen.no, 2017).

8.2 Tvangsekteskap

- **«Tvangsekteskap** forstår vi her som ekteskapsinngåelse der en eller begge ektefeller ikke har mulighet til å velge å forbli ugift uten å bli utsatt for vold, frihetsberøvelse, annen straffbar eller urettmessig atferd eller utilbørlig press. Tvangsekteskap er en form for vold i nære relasjoner, og kan i praksis også innebære at den enkelte ikke har mulighet til å velge seg ut av en forlovelse eller et inngått ekteskap, eller velge en partner på tvers av familiens ønsker, uten å bli utsatt for represalier» (Regjeringen, 2017) Tvangsekteskap er forbudt ved Norsk lov.
- **«Barneekteskap** forstår vi her som ekteskap der en eller begge av partene er under 18 år. Den som er under 18 år, kan ikke inngå ekteskap uten samtykke fra dem eller den som har foreldreansvaret, og tillatelse fra fylkesmannen. Fylkesmannen kan ikke gi tillatelse dersom den som søker er under 16 år» (Regjeringen, 2017).

I regjeringens Handlingsplan «Retten til å bestemme over eget liv» står det at tvangsekteskap er en form for vold i nære relasjoner. Tvangsekteskap er etter loven forbudt i Norge (Regjeringen, 2017). Ved mistanke om at en person under 18 år står i fare for å bli tvangsgiftet (barneekteskap), har man som offentlig ansatt plikt og ansvar for å ivareta personens rettigheter etter norsk lov. Det utløser meldeplikten til barneverntjenesten for barn under 18 år i henhold til Barnevernloven § 6-4 (er spesifisert i andre særlover som blant annet opplæringsloven, Lov om psykisk helsevern og lignende). Barnevernet har ansvar for å forhindre at barn blir utsatt for tvangsekteskap eller trusler omdette. Politiet skal kontaktes ved behov.

Dersom personen er over 18 år, kan det være nødvendig å sette inn tiltak som midlertidig bolig, hjelp til livsopphold, og beskyttelse fra politiet. Personen må få hjelp til å komme i kontakt med riktig hjelpeinstans som kriesenter, Nav og politi. Videre er det viktig å formidle hjelp til advokat, støttegrupper, frivillige organisasjoner og lignende (Regjeringen, 2017).

8.3 Kjønnsslemlestelse (omskjæring)

- **Kjønnsslemlestelse** er inngrep på kvinners kjønnsorgan som foretas av kulturelle og ikke-medisinske årsaker. Kjønnsslemlestelse omfatter alle inngrep hvor kvinners ytre kjønnsdeler fjernes helt eller delvis, og inngrep som medfører annen skade på kvinnens kjønnsorgan (Bufdir, 2016).

Regjeringen skriver: «Kjønnsslemlestelse er forbundet med intens smerte og blødninger, og kan føre til infeksjoner, kroniske smerter, seksuelle problemer, psykiske problemer, fødselskomplikasjoner, og økt fare for dødfødsler.» (Regjeringen.no, s. 12, 2017). Kjønnsslemlestelse skjer oftest når jentene er mellom 5 og 14 år. Det er lov å være kjønnsslemlestet når man kommer til Norge, men det er ikke lov å bli utsatt for kjønnsslemlestelse etter at man har flyttet til Norge (Regjeringen, 2017).

Kjønnsslemlestelse er straffbart i Norge. Man kan få fengselsstraff inntil 10 år hvis man medvirker til at en jente blir utsatt for kjønnsslemlestelse eller hvis man ikke forhindrer at det skjer dersom man hadde mulighet til det. Det kan være grunn til mistanke dersom en jente som er fra et land hvor det praktiseres kjønnsslemlestelse skal på lang ferie til hjemlandet. Dersom man får denne mistanken, har man plikt til å melde ifra om sin bekymring.

Meld fra til politi og/eller barneverntjenesten dersom du er bekymret for at noen står i fare for å bli kjønnsslemlestet eller tvangsgiftet. Er man bekymret har man plikt til å melde fra.

Se egen nettside for mer info: www.nkvts.no/sites/Veiviser-KL/Pages/default.aspx
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har en nettveileder for arbeidet mot kjønnsslemlestelse: <https://kjonnslemlestelse.nkvts.no/>.
Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnsslemlestelse og sosial kontroll
<https://www.bufdir.no/vold/Krisesentre incestsentre og botilbud for utsatt ungdom/Tvangsekteskap og kjonnslemlestelse/>.

Minoritetsrådgivere er tilgjengelige ved skoler som har mange elever med minoritetsbakgrunn. De kan bidra med råd og oppfølging i saker med tvangsekteskap og annen æresrelatert vold, og med kompetanseheving.

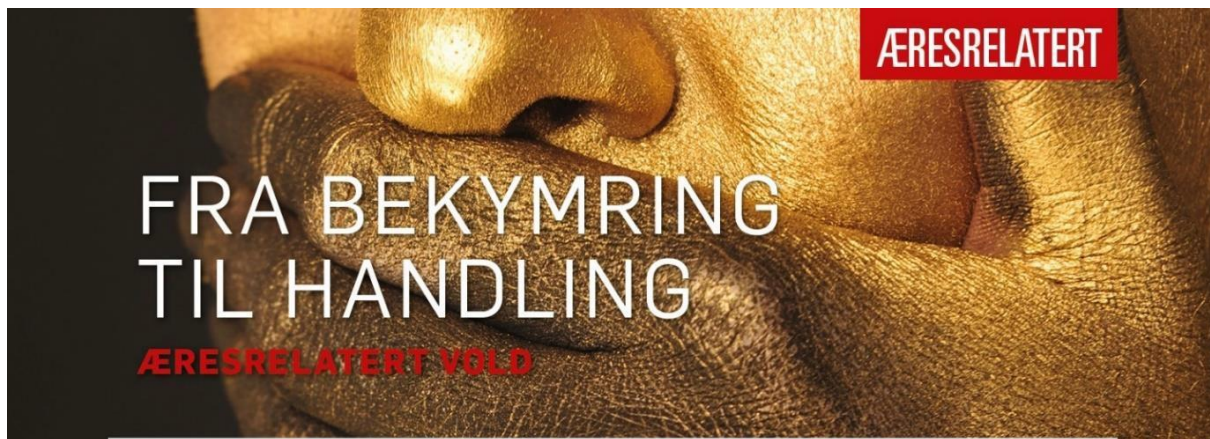
«Patriark» er et risikovurderingsverktøy politiet bruker i saker som omhandler æresrelatert vold og tvangsekteskap, samt negativ sosial kontroll. Verktøyet kartlegger i større grad familie og potensielle voldsutøvere (storfamilie).

8.4 Tips til samtale

Det er flere hensyn å ta i samtale med personer som står i fare for å bli utsatt for æresrelatert vold:

- Enerom. Eventuelt én samtale med en venn til stede, og én uten.
- Avklare om det er en ansatt med samme etniske bakgrunn der samtalen skal foregå, og om personen man skal ha samtale med ikke ønsker å bli sett av denne.
- Informer om taushetsplikt, men også om plikt til å informere om ulovligheter.
- Forsikre personen om at man ikke vil dele informasjon med noen uten tillatelse fra klienten.
- Vurdér graden av trussel.
- Gjør en sikkerhetsvurdering. Sikkerhet er en politisak.
- Ikke prøv å forhandle med foreldrene.
- Tenk ut en forklaring klienten kan gi hvis hun/han blir sett av noen kjente i forbindelse med samtalen.
- Avtal videre kontakt.
- Avklar hvem som betaler telefonregningen for å unngå at for eksempel foreldre kan se av telefonregningen hvem personen har snakket med.
- Beskytt/begrens logging.
- Få tak i alle fakta:
 - Personalia
 - Kontaktinformasjon
 - Botid i Norge
 - Nettverkskart
 - Sikker identitet
 - Bakgrunnen for konflikten/bekymringen
 - Forventet forløp de neste dagene
 - Hvem som kjenner til konflikten/bekymringen
 - Er det noen andre inne i bildet for å hjelpe
 - Hvem utgjør en trussel
 - Har foreldre/familie bakgrunn fra et land eller et område hvor kjønnslemlestelse/tvangsgifte tradisjonelt praktiseres
 - Er mor eller søstre kjønnslemlestet
 - Vet man noe om foresattes holdning til kjønnslemlestelse/tvangsekteskap
 - Hvor lenge har familien bodd i Norge
 - Er jenta i en utsatt alder
 - Opplysninger om planlagt utenlandsreise
- Ved tvangsekteskap: Informer om norsk ekteskapslovgivning og de begrensninger som kommer fram av loven, blant annet frivillig samtykke.
- Ved kjønnslemlestelse: Informer om norsk lovverk med hensyn til dette.
- Informer om informasjonskilder, hjelpetiltak og om offentlige etaters oppgaver og plikter. (Tvangsekteskap.net; nkvt)

8.5 Fra bekymring til handling

ÆRESRELATERT

FRA BEKYMRING TIL HANDLING

ÆRESRELATERT VOLD

ANALYSER UROEN DIN OG LOGGFØR

- Dine bekymringer og tanker
- Konkrete episoder, uttalelser, informasjon og observasjoner
- Andre forhold rundt personen som; relasjoner til foreldre/andre nære personer, til andre barn/ungdommer og voksne
- Tidsperspektiv: Er det fare for at æresrelatert vold, som eksempelvis tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse, skal skje i nær framtid eller har det allerede skjedd?
- Tenk alltid personens sikkerhet
- Drøft sakens karakter og alvorlighetsgrad med leder

VIDERE FREMGANGSMÅTE

Lett til moderat bekymring

- Fortsett å observere og loggføre
- Samtale med personen hvis mulig, og få tak aktuell informasjon (se "tips til samtale")
- Ta kontakt med kommunale hjelpetjenester som; Helsestasjons- og skolehelsetjenesten, vold -og overgrepsteamet eller barneverntjenesten for drøfting av saken

Alvorlig bekymring

- Ta direkte kontakt med politiet, eventuelt barneverntjenesten for videre saksgang
- Ved behov; sørg for å få personen til legeundersøkelse i samarbeid med politiet
- Vurder fare for andre typer vold eller overgrep
- Sikre at det ikke er fare for gjentakelse
- Loggfør

Akutt situasjon

Ved svært høy bekymring for vold eller seksuelle overgrep – ta direkte kontakt med politiet, barneverntjenesten eller barnevernsvakten

- Ved mistanke om vold eller overgrep mot barn eller ungdom, skal ikke foresatte kontaktes. Kontakt barneverntjenesten eller vold- og overgrepsteamet for drøfting

- Dersom leder ikke ønsker å gjøre noe med saken, og en ansatt mener det er grunn til bekymring, skal den ansatte på eget initiativ drøfte bekymringen eller sende bekymringsmelding til barneverntjenesten

Klikk koblingene under for kontaktinformasjon:

[VO-teamet Lørenskog kommune vo-teamet@lorenskog.kommune.no](mailto:vo-teamet@lorenskog.kommune.no)

[Barneverntjenestens vakttelefon: Tlf.: 95 44 35 13](tel:95443513)

[Barnevernsvakten: Tlf.: 64 99 32 70 / 116 111 \(«Alarmtelefonen for barn og unge»\)](tel:64993270)

[Øst politidistrikt: Tlf.: 64 99 30 00](tel:64993000)

[Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll: 47 80 90 50](tel:47809050)

[Røde kors telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse: 81 55 52 01](tel:81555201)

[Selvhjelp for innvandrere og flyktninger: 22 03 48 30](tel:22034830) [Krisesenteret: Tlf.: 66 93 32 10](tel:66933210)

9 Hjelpeinstansenes ansvarsoppgaver

9.1 Vold- og overgrepsteamets ansvarsoppgaver

Vold- og overgrepsteamet (VO-teamet) i kommunen kan gi råd og veiledning ved mistanke om eller kjennskap til vold og seksuelle overgrep. Teamet kan gi råd om videre saksgang, bistå i vurdering av politianmeldelse, samt informere om aktuelle organisasjoner og støttetiltak. Saker kan drøftes åpent eller anonymt. Foreldre kan også ta direkte kontakt. Tilbudet er gratis.

9.2 Barnevernets ansvarsoppgaver

Når en har mistanke om at et barn er utsatt for eller er vitne til vold, overgrep eller en form for alvorlig omsorgssvikt, skal barnevernstjenesten kobles inn og styre videre håndtering av tiltak. Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. For at barnevernet skal kunne ivareta denne oppgaven er barnevernet avhengig av at andre som kjenner barnets situasjon melder fra til den kommunale barneverntjenesten. Opplysningsplikten er lovpålagt og er begrunnet i barnevernets behov for å motta opplysninger. Opplysningsplikten andre instanser har til barneverntjenesten omfatter både en plikt til å melde ifra på eget initiativ, og til å gi opplysninger ved pålegg fra barneverntjenesten.

Meldeplikt innebærer at alle offentlige instanser har plikt til å melde til barneverntjenesten om barn som utsettes for, eller er vitne til vold. Enkelte instanser og tjenester har særlige lover som regulerer virksomhetens bestemmelser om taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett. Det kan stilles spørsmål ved om barnet og dets omsorgspersoner skal informeres om at opplysningene overleveres til barneverntjenesten. I saker der det foreligger en mistanke om at et barn er utsatt for vold eller overgrep i familien, er det barneverntjenesten eller eventuelt politiet som vurderer om og når det skal informeres.

Når barneverntjenesten mottar en melding som gjelder bekymring for et barn, plikter den å vurdere bekymringsmeldingen innen en uke, og eventuelt følge opp med videre undersøkelser. Dersom undersøkelsen viser at det er behov for det, skal barneverntjenesten sette i verk nødvendige tiltak for å hjelpe barnet.

Barneverntjenesten mottar også meldinger i saker der volden er oppdaget og innrømmet, og der foreldre kan trenge bistand i etterkant.

9.3 Politiets ansvarsoppgaver

Politiets hovedoppgave der barn utsettes for vold i familien er å iverksette nødvendige tiltak for å stoppe at videre vold forekommer. Det er politiets oppgave å etterforske saken og eventuelt straffeforfølge voldsutøver. Politiets arbeid mot familievold har høy prioritet. Politiet skal også etterforske saken for å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for å tjene som forberedelse for barneverntjenestens behandling av

spørsmålet om det skal settes i verk tiltak etter lov 17.juli 1992 nr. 100 om barnevernstjenester.

Politiets arbeid med saker vedrørende vold i nære relasjoner er en del av etatens totale virksomhet for å redusere voldskriminaliteten. Politiet skal i disse sakene bestrebe seg på å gjennomføre en rask og effektiv etterforskning. Politiet skal vurdere bruk av nødvendige beskyttelsestiltak, og sørge for at ofre for vold og trusler blir satt i kontakt med etater, institusjoner og organisasjoner som kan tilby adekvat hjelp. Øst politidistrikt har egne avsnitt, som kun jobber med saker som omhandler seksuelle overgrep mot barn.

9.3.1 Påtalebegjæring

Påtalebegjæring vil si å begjære en person tiltalt og straffet for en straffbar handling. Både fornærmede selv og politiet kan fremsette en påtalebegjæring for at politiet kan etterforske en straffesak. Politiet kan opprette en anmeldelse selv om fornærmede ikke selv fremsetter anmeldelse og påtalebegjæring. Straffeprosessloven § 62 a beskriver følgende: Den offentlige påtalemyndighet skal påtale straffbare handlinger når ikke annet er bestemt ved lov. For overtredelse av straffebud med en strafferamme på 2 år eller lavere kan påtale unnlates hvis ikke allmenne hensyn tilsier påtale. Ved vurderingen av om allmenne hensyn foreligger, legges det blant annet vekt på overtredelsens grovhet, hensynet til den alminnelige lovlydighet og om den fornærmede, en annen som har lidt skade ved overtredelsen, eller vedkommende berørte myndighet ønsker påtale.

9.3.2 Anmeldelse

Enhver borger har krav på et liv uten vold eller trusler om vold. Til tross for det opplever en del mennesker slike handlinger. Straffeloven setter klare forbud mot vold og trusler. Det er flere straffebud i straffeloven som omhandler begrepet vold. Detteer alt fra den minste kroppskrenkelse til overlagt drap. Anmeldelse er vanligvis starten på en straffesak og utløser normalt en etterforskning fra politiets side. Anmeldelsen gjenspeiler en hendelse der et eller flere straffebud påstås overtrådt. I prinsippet kan enhver person inngi anmeldelse til politiet. Det er imidlertid kun den som er fornærmet i saken som kan fremsette påtalebegjæring. Politiet kan også selv stå som anmelder av straffbare forhold og starte etterforskning i saker som hjemler ubetinget offentlig påtale eller at allmenne hensyn krever påtale.

Tilrettelagte avhør av barn og unge

I saker med barn, kan det hende at barnet må gjennom et tilrettelagt avhør etter politianmeldelse. Lørenskog kommune tilhører Statens barnehus, Moss, hvor en rekke tilrettelagte avhør foregår. Ved behov kan det også gjennomføres en medisinsk undersøkelse der. Tilrettelagt avhør kan gjennomføres på politihuset om dette anses som hensiktsmessig i spesielle tilfeller, og om dette godkjennes av barnehuset. Tilrettelagt avhør på politihuset benyttes svært sjeldent, gjerne i helt akutte saker. Medisinsk undersøkelse kan også gjennomføres på Ahus dersom dette anses som hensiktsmessig og til barnets beste.

Avvergelsesplikt

Alle har en generell plikt til å søke å hindre visse former for alvorlige forbrytelser gjennom å anmelde forholdet til politiet eller på annen måte avverge forholdet. Denneplikten gjelder all mishandling i nære relasjoner, og gjelder for private og offentlige personer. Denne avvergelsesplikten går foran lovbestemt taushetsplikt (om taushetsplikt kap.11).

9.3.3 Bør en voldssak anmeldes?

Voldshandlinger skal ikke aksepteres, og bør som hovedregel anmeldes. I familie voldssaker er det nære relasjoner og ofte sterke følelser mellom partene, noe som kan gjøre det vanskelig å anmelde. I andre tilfeller oppgis redsel for represalier som grunn for å unnlate anmeldelse. Erfaringsmessig legges det for stor vekt på denne redselen. Anmeldelse fører ofte til en høyere terskel for voldsutøvelse og utløser dermed en forebyggende effekt. Tryggingstiltak som besøksforbud og/eller voldsalarm kan også iverksettes om nødvendig. Falske opplysninger kan medføre straffeansvar.

I saker som gjelder barn, må barnets beste alltid være en viktig del i vurderingen av om et forhold skal anmeldes. Barnevernet og andre aktuelle tjenester oppfordres til å rådføre seg med og samarbeide med politiet også i forkant av en eventuell anmeldelse. Avsnitt for seksuallovbrudd og vold mot barn har egne vakttelefoner man kan kontakte for drøfting av saker, også anonymt.

*Underrettel*se til politiet kan være aktuelt. Politiet ønsker tidlig å komme i kontakt med den som har førstehåndskunnskap i saken. Denne kontakten ønsker politiet raskest mulig grunnet tidsfaktoren, og vil derfor heller ha underretning enn anmeldelse. Underretning (skriftlig) behandles juridisk på samme måte som anmeldelse. Dersom underretter erfarer at det ikke responderes hos politiet, bes underretter om å kontakte jourhavende jurist.

9.3.4 Vitneplikten

I prinsippet har alle borgere vitneplikt i straffesak. Imidlertid er det flere begrensninger. Ingen plikter å avgi vitneforklaring til politiet, men de fleste gjør det. Påtalemyndigheten (politijuristene) kan begjære opptak av vitneforklaring rettslig. Med noen unntak har de fleste vitneplikt i retten.

10 Bruk av tolk og formelle bestemmelser

Kommunens innbyggere har rett på like tjenester. I saker som omhandler vold eller overgrep har kommunens ansatte ansvaret for at minoritetsspråklige forstår og blir forstått. Tolketjenesten for Lørenskog og Rælingen har i oppgave å levere tolketjenester til kommunens ansatte. Tolketjenesten bidrar med veiledning og oppfølging der det er behov, slik at reglene for bruk av tolk, før, under og etter oppdrag, blir fulgt.

Ved behov for akutte oppdrag utenom tolketjenestens åpningstid har tolketjenesten utarbeidet en liste over tolker som har sagt seg villig til å bistå med dette. Dersom ingen på denne akuttlisten kan stille kan man gjøre et søk i Nasjonalt tolkeregister <https://www.tolkeregisteret.no>.

Tips til tolkebruker (Lørenskog kommune, 2020):

- Gi stikkord om samtalens innhold og antall personer som skal delta, slik at tolken er forberedt.
- Ikke la tolken vente sammen med den minoritetsspråklige brukeren.
- Snakk til din samtalepartner, ikke om han/henne.
- Henvend deg til samtalepartneren, ikke til tolken.
- Trekk aldri tolken inn i en samtale.
- Ikke si noe du ikke vil ha oversatt.
- Fatt deg i korthet og gi tolken mulighet til å oversette.
- Uttrykk deg klart og konkret.
- Ikke la tolken forlate stedet samtidig med den minoritetsspråklige brukeren.
- Tolken har taushetsplikt
- Bruk en kvalifisert tolk.

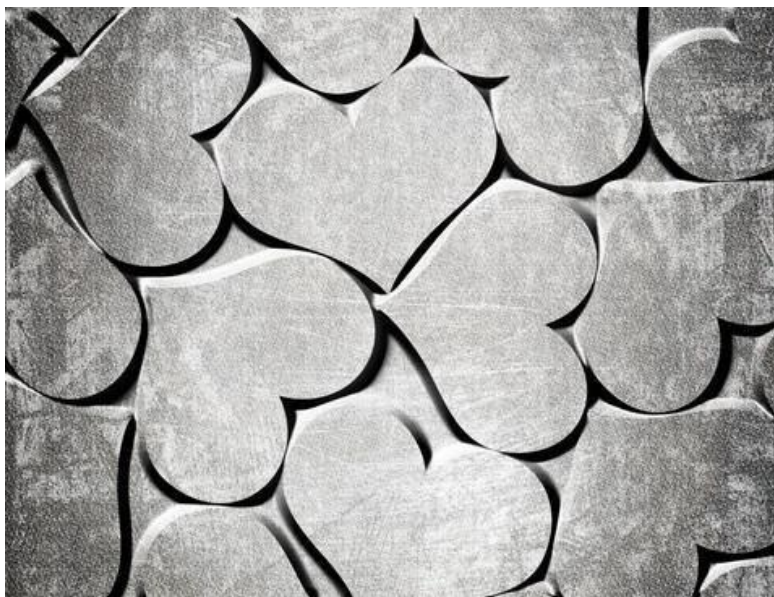
For mer informasjon se: <https://www.lorenskog.kommune.no/tjenester/innvandring-og-integrering/tolketjenesten/> og <https://www.imdi.no/tolk/>.

Taushetsplikt

Taushetsplikt er en plikt til å hindre at opplysninger om noens personlige forhold, blir kjent for uvedkommende. Taushetsplikten er i utgangspunktet et forbud mot å videreformidle opplysninger.

Samtykke

Taushetsplikten skal i utgangspunktet ivareta den enkeltes krav på taushet om sin kontakt med hjelpeapparatet eller andre personlige forhold. Om denne personen gir sitt samtykke, kan likevel taushetsplikten oppheves og virksomheter kan utveksle relevante opplysninger.

11 Tiltaksplan 2020-2024

Formålet med arbeidet innenfor området vold og overgrep er å forebygge at vold og overgrep skjer, og å kunne gi vold- og overgrepsutsatte god og målrettet hjelp. Felles opplæring og felles forståelse av problematikken fører de kommunale tjenestene nærmere hverandre, og letter kommunikasjonen i utfordrende saker. Opplæring av ansatte i kommunen bør skje med jevne mellomrom, og det er ledernes ansvar at alle ansatte jevnlig får tilbud om dette. Det er også essensielt at ledere av de ulike tjenestene deltar i jevnlig opplæring som de kan videreformidle til sine ansatte.

Lørenskog kommune har en rekke gode forebyggende og behandlende tiltak mot vold og overgrep i nære relasjoner. Kommunen har et godt etablert samarbeid på tvers, mellom skoler, barnehager og andre kommunale tjenester. Kommunens tverrfaglige samarbeid er avgjørende for at det forebyggende tilbudet mot vold og overgrep skal bli best mulig. Dette samarbeidet bør videre styrkes og bevares fremover.

Lørenskog har mange tiltak som indirekte kan være forebyggende mot vold og overgrep, for eksempel flere ulike kurs og grupper som tilbys kommunens ansatte og innbyggere. Det frivillige arbeidet har også tilbud som kan virke indirekte forebyggende, i tillegg til at det i kommunen er ulike fritidstilbud til befolkningen som også kan ha en slik effekt.

Tjeneste	Tiltak	Tidsperspektiv	Ansvarlig
Alle tjenester	Eksisterende tiltak: - Leder skal sørge for at alle ansatte setter seg inn i handlingsplanen ved bruk av Compilo - Leder skal sørge for at ansatte innehar nødvendig kompetanse om vold og overgrep: - Symptomer - Konsekvenser - Samtalekompetanse - Den ansatte skal ha kunnskap og rutiner om fremgangsmåte ved bekymring om vold eller overgrep: f.eks. drøfte med VO-team, melde barnevern, politi. Se tiltaksark i planen "Fra bekymring til handling"	Kontinuerlig	Leder av den aktuelle tjeneste
	Nye tiltak: Utarbeide og bruke rutinespørsmål om vold og overgrep i kartleggings- og inntakssamtaler og aktuelle konsultasjoner med brukere	Før utgangen av 2021	Leder av den aktuelle tjeneste

Vold- og overgrepsteamet	Eksisterende tiltak: • Råd, veiledning og oppfølgingssamtaler • Rullere «Handlingsplanen mot vold og overgrep i nære relasjoner» hvert fjerde år. Planen ligger tilgjengelig på kommunens nettside • Gjøre handlingsarkene "Fra bekymring til handling" lettere tilgjengelig på kommunens nettsider • Kunnskapsformidling og kompetanseheving om vold og forebygging av dette (arrangere kurs/annen opplæring) • Arrangere "Trygghetsuka" annethvert år • Informere ansatte om VO-teamets tilbud • Jevnlig kompetanseheving av medlemmene i VO-teamet (kurs, seminarer og videreutdanning)	Kontinuerlig	Leder
	Nye tiltak: • Legge ut informasjon og artikler på VO-teamets facebook-side for å øke kompetansen om vold/overgrep i nære relasjoner i samfunnet. • Være ansvarlig for at det gis mer informasjon om vold/overgrep og VO-teamet inn i innvandremiljøene • Få oversatt informasjon om hjelpeinstanser/VO-teamet til forskjellige språk • Bidra til at Krisesenterets tilbud blir mer kjent for tjenestene i kommunen	Kontinuerlig Før utgangen av 2022 Før utgangen av 2022	Leder
Jordmor på helsestasjonen	Eksisterende tiltak: • Samtale tidlig i svangerskapet hvor følgende temaer tas opp: ○ Foreldrenes barndom og oppvekst, med spørsmål om vold, overgrep og misbruk ○ Hvordan foreldrene har det, og om de føler seg trygge i parforholdet og eget hjem ○ Sørge for å ha minst én samtale alene med den gravide med fokus på ovennevnte temaer	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak: • VO-teamet anbefaler alenesamtale med partner til den gravide om ovennevnte temaer		Nærmeste leder

Helsesykepleier på helsestasjon /helsestasjonslege	Eksisterende tiltak: - Ved hver konsultasjon fokuseres det på å forebygge og avdekke fysisk og psykisk vold og overgrep ved å - observere samspill og evt. endring i atferd, se barnet avkledd - innhente oppdatert informasjon angående barnets miljø- endringer/belastninger - samtale om oppdragerstil (reaksjoner på gråt og følelsesutbrudd) - Bruke «I trygge hender» (film og informasjonsmateriell for å forebygge vold og overgrep) som gjennomgås med foreldre på hjemmebesøk eller senest ved 6 ukers alder. Samtale med foreldrene med utgangspunkt i filmen om følgende temaer: - Foreldrenes barndom og oppvekst - Vold, overgrep og misbruk - Nåværende parforhold og familiære forhold - Følge opp temaer som har vært påbegynt ved tidligere konsultasjoner som f.eks. parforhold, samspill - Ved tremånederskontroll: Temaet omskjæring tas opp der det er aktuelt - Ved toårskontroll og fireårskontroll: Dele ut brosjyre om barn og seksualitet og ha samtale med foreldrene	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak: VO-teamet anbefaler samtale med foreldre <i>hver for seg</i> om foreldrenes barndom og oppvekst med spørsmål om vold, overgrep og misbruk, og om de føler seg trygge i parforholdet/eget hjem		Nærmeste leder
Helsesykepleier i skolehelse-tjenesten	Eksisterende tiltak: - Ta opp temaet vold og overgrep i samtaler hvor dette er naturlig ved mistanke om at barnet/ungdommen kan ha vært utsatt for eller selv ha utøvd vold eller overgrep 1.trinn: Snakke om vold og overgrep med barnet og foreldrene på skolestartundersøkelsen 2.trinn: Undervisning i samarbeid med skolen om seksuelle overgrep med visning av filmer som "Kroppen er din" og "Norges lover"	Kontinuerlig	Nærmeste leder

	• 4.trinn: Vise film om vold i hjemmet i samarbeid med skolen og gruppediskusjon i etterkant. Barneverntjenesten er tilgjengelig på telefon • 5.trinn: «Psykologisk førstehjelp» som gruppeundervisning • 6.trinn: Pubertetsundervisning med temaer som kropp, grenser, overgrep, tvangsekteskap og negativ sosial kontroll • 8.trinn: Helsesamtale med elevene hvor bl.a. vold og overgrep er et tema • 9.trinn: Sex- og samlivsundervisning med temaer som overgrep, egne og andres grenser, kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og negativ sosial kontroll • 3.trinn videregående: Informasjon til russerne blant annet om vold og overgrep		
	Nye tiltak:		
Helsestasjon for ungdom (inkludert rusoppfølging og HFU psykisk)	Eksisterende tiltak: • Ta opp temaet vold og overgrep i samtaler hvor dette er naturlig og ved mistanke om at ungdommen kan ha vært utsatt for eller selv ha utøvd vold eller overgrep • Individuelle samtaler med ungdom som har vært utsatt for vold eller seksuelle overgrep, evt. henvisning videre • Ved nylige overgrep: gynekologisk/rektal undersøkelse, andre undersøkelser og aktuelle prøver tas på overgrepsmottaket i Oslo eller hos lege med tilsvarende sporsikringskompetanse	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak:		
Forebyggende psykisk helsetjeneste (FPH)	Eksisterende tiltak: • Ta opp temaet vold og overgrep i samtaler hvor dette er naturlig og ved mistanke om at vedkommende kan ha vært utsatt for eller selv ha utøvd vold eller overgrep • Observere barns atferd og samspillet mellom barn og foreldre • Oppfølgingssamtaler til barn, unge, voksne og pårørende ved bekymring og etter vold/overgrep (hvis ikke FPH; spesialisthelsetjenesten)	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak: • “Veien videre”: En samtalegruppe for mennesker som tidligere har vært i forhold hvor de har blitt utsatt for vold fra en partner. For voksne bosatt på Romerike. Et samarbeidsprosjekt med Lørenskog Sanitetsforening og Romerike kriesenter		Nærmeste leder

Fysioterapi- og ergoterapi-tjenesten for barn	Eksisterende tiltak: • Observere barns atferd, reaksjoner og tegn på vold/overgrep • Observere samspillet mellom barn og foreldre	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak: • Fagmøter med vold og overgrep som tema, ev. casediskusjoner/eksempler		
Fysioterapi- og ergoterapi-tjenesten for voksne	Eksisterende tiltak: • Observere eventuelle tegn på vold eller overgrep hos brukeren	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak: • Øke kompetansen, bl.a. om tegn på vold og overgrep, og hvordan man skal gå frem ved mistanke om dette • Vurdere behov for egne rutiner		Nærmeste leder
Fastlegene	Eksisterende tiltak: • Være oppmerksom dersom pasienter kommer med symptomer som kan relateres til vold og overgrep	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak:		
Sykehjem	• Observere eventuelle tegn på vold eller overgrep hos brukeren • Benytte etisk refleksjon i avdelingene ved utfordrende situasjoner relatert til vold og overgrep i nære relasjoner • Aktuelle ansatte følger kurs i Vold og trusler modul 1-3 i regi av Verge • Sykehjemmets ressursgruppe på vold og trusler har representanter fra alle avdelinger og har jevnlig møter • Bruke en pårørendearena f.eks. «Tirsdagskafé» til å snakke om temaet	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak:		
Bo- og omsorgstjenesten	Eksisterende tiltak: • Observere eventuelle tegn på vold eller overgrep hos brukeren	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak: • Utarbeide en overordnet handlingsplan samt en plan for implementering • Ta i bruk retningslinjer ved seksuelle overgrep mot barn og voksne med utviklingshemming (Bufdir)		

Kartleggings- og mestrings-avdelingen Hjemmesykepleie Bofellesskap og hjemmehjelpstjenesten Ambulantteam for rus- og psykisk helse og MAI-senteret Samlokaliserte boliger Sykehusveien og Rugdeveien Vallerud bosenter	Eksisterende tiltak: • Observere eventuelle tegn på vold eller overgrep hos brukeren	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak: • Øke fokuset på denne problematikken og utarbeide rutiner • Ressurspersoner med spisskompetanse om tematikken • Økt samarbeid med Vo-teamet i form av bl.a. faglig påfyll	Før utgangen av november 2020 Før utgangen av 2020	Rådgivere i tjenesten Leder Nærmeste leder
Kultursektoren VOLT, idrett og fritidsklubbene	Eksisterende tiltak: • Hjelp barn/unge til en meningsfylt fritid (et pusterom) på tross av vold/overgrep gjennom å inkludere og invitere til aktiviteter som skaper gode og trygge sosiale rammer og mestring	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak: • VO-teamet anbefaler at idrettslag tar i bruk opplegget "Trygg på trening"		Nærmeste leder
Barnehage	Eksisterende tiltak: • Ta opp temaet vold og overgrep i samtaler hvor dette er naturlig og ved mistanke om at barnet kan ha vært utsatt for eller selv ha utøvd vold eller overgrep • Skal følge rutinen "Kroppen min, er min! Rutine for å forebygge seksuelle overgrep og krenkelser". Forebygging ved hjelp av bl.a. temaarbeid og samtalegrupper for barna, samt holdningsarbeid for ansatte. Minst én ansatt i hver barnehage skolerer i temaet. Noe av materialet som brukes er bl.a. boka «Jeg er meg! Min meg» av Eli Rygg og Margrethe Wiede Aasland og filmen «Kroppen er din» fra Redd Barna • Observere barns atferd, utvikling og samspill	Kontinuerlig	Nærmeste leder

	Nye tiltak:		
Skole	Eksisterende tiltak: • Ta opp temaet vold og overgrep i samtaler hvor dette er naturlig og ved mistanke om at barnet/ungdommen kan ha vært utsatt for eller selv ha utøvd vold eller overgrep • Informasjon om nettvett på flere trinn (læreplanen) • Observere barns og ungdoms atferd, utvikling og samspill • 2.trinn: Vise filmene «Kroppen er din» og «Norges lover» sammen med helsesykepleier • 4.trinn: Vise film om vold i hjemmet i samarbeid med skolen og gruppediskusjon i etterkant, barneverntjenesten er til stede • 9. trinn: Læreplanen har temaer rundt kropp, seksuell helse m.m. • MOT på ungdomsskolene	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak:		
Pedagogisk psykologisk kontor	Eksisterende tiltak: • Observere barns atferd, utvikling og samspill • Pedagogisk oppfølging og veiledning etter vold og overgrep	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak:		
Barneverntjenesten	Eksisterende tiltak: • Bruke "Barnesamtalen" • Observere barns atferd og samspillet mellom barn og foreldre • Kartlegger og følger opp familier der det foreligger bekymring • Foreldreveiledning for å øke deres kompetanse og bli tryggere i foreldrerollen • Være til stede når helsesøster og sosiallærer viser film om vold på 4.trinn	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak: • Etablere et tettere samarbeid med, samt benytte i større grad, familievernkontoret og Alternativ til Vold • Gjennomføre kartlegging og tiltak i tråd med traumesensitivt barnevern • Bruk av DCM- barnesamtalen som verktøy i samtale med barn (erstatte kun bruk av barnesamtalen som tiltak)		

Flyktning- og innvandrertjenesten	Eksisterende tiltak: • ICDP-opplæring på morsmål som ved behov kan gi foreldre andre verktøy enn oppdragervold i utførelse av foreldrerollen. Seksuelle overgrep er også tema i opplæringen • Enslige mindreårige: Observasjoner og samtaler. Følge med på ungdommenes utvikling og eventuelle atferdsendringer	Kontinuerlig	Nærmeste leder
	Nye tiltak:		

12 Kontaktinformasjon til hjelpeinstanser

12.1 Lokale instanser i Lørenskog kommune

Avdeling rus og psykisk helse: Tlf.: 94 88 72 20

Avdeling rus og psykisk helse er et tilbud til Lørenskogs innbyggere som ønsker råd, veiledning eller hjelp med moderate til alvorlige psykiske lidelser, avhengighetsproblematikk eller en kombinasjon av dette. Det er også anledning for pårørende, fastlege eller andre til å ta kontakt.

Barneverntjenestens vakttelefon: Tlf.: 95 44 35 13

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt å bidra til at barn og unge får tryggeoppvekstsvilkår.

Barnevernvakten: Tlf.: 64 99 32 70/116 111

Barnevernvakten skal være et tilgjengelig barnevern for barn, ungdom og deres pårørende i akutt krise, og yte akutthjelp når det har skjedd familievold, konflikter mellom barn og foreldre, kriminalitet, eller andre vanskelige hendelser. Barnevernvakten er en del av den kommunale barneverntjenesten som skal dekke barnevernoppgaver av akutt karakter, først og fremst på tider når barneverntjenesten i kommunen er stengt. Barnevernvakten er døgnåpen hele året.

Den norske kirke: Tlf.: 23 89 86 28

Den norske kirke i Lørenskog består av to menigheter, Fjellhamar og Skårer.

Fastlegeordningen: Tlf.: 67 93 40 00

Kommuneoverlege Randi Mjøen er ansvarlig for fastlegeordningen i Lørenskog kommune. E-post: ranmjo@lorenskog.kommune.no.

Flyktning- og innvandrertjenesten: Tlf.: 67 93 40 00

Flyktning- og innvandrertjenesten førstegangsbosetter flyktninger i kommunen og gir helhetlig oppfølging av familier og enkeltpersoner når det gjelder helse, bolig, økonomi, skoler og barnehager, oppfølging og drift av introduksjonsprogrammet, ledelse og drift av to kvalifiseringsprosjekter, samt flere mindre inkluderingsprosjekter.

Forebyggende psykisk helsetjeneste (FPH): Tlf.: 67 20 16 40

FPH bistår hele befolkningen i Lørenskog kommune med forebyggende psykisk

helsearbeid, samt klinisk oppfølging av personer med lette til moderate psykiske helsevansker. Det kliniske arbeidet består bl.a. av samtaler med barn og deres foreldre, individuelle samtaler med den voksne befolkningen, samt telefonrådgivning.

Helsestasjon for ungdom (HFU): Tlf.: 99 47 79 63

Ungdom mellom 13-24 år kan komme til HFU ved med ulike spørsmål, bekymringer og plager. Ved HFU arbeider lege, jordmor og helsesykepleier.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten: Tlf.: 67 20 17 80 / 67 20 16 90

Helsesykepleier kan gi råd og veiledning til voksne og barn, og bistå med å kontakte andre i hjelpeapparatet. Helsesykepleier kan kontaktes på helsestasjonene og på skolene.

Tjenestestedsleder Lørenskog tjenestested, Lillestrøm politistasjonsdistrikt / Politikontakt i Lørenskog" Tlf.: 64 99 30 00

Det er politiet som tar imot en anmeldelse, sikrer spor, etterforsker, og bringer en sak til retten. Politiet kan også bidra med råd og veiledning. Det kan settes i gang beskyttelsestiltak som f.eks. besøksforbud. De kan også henvise til andre i hjelpeapparatet.

MAI-senteret: Tlf.: 67 20 16 50 / 46 95 49 21

MAI-senteret er et aktivitetssenter og en sosial treningsarena for mennesker i Lørenskog kommune som har eller har hatt psykiske helseplager.

NAV: Tlf.: 55 55 3333

Kontoret har ansvar for Arbeids- og velferdsetatens tjenester i Lørenskog kommune. NAV samarbeider med andre hjelpeinstanser om ønskelig.

Romerike krisesenter: Tlf.: 63 93 23 10 / romerike-krisesenter.no

Krisesenteret er et ressurscenter for kvinner, menn og deres barn som er eller har vært utsatt for vold/mishandling/trusler fra en partner, familie eller andre i nær relasjon. Krisesenteret tilbyr samtaler, råd og veiledning, et midlertidig og trygt sted å bo, hjelp til å komme i kontakt med det øvrige hjelpeapparatet, og praktisk bistand og hjelp til å etablere seg på nytt. Krisesenteret holder døgnåpent hele året.

Utekontakten: Tlf.: 90 27 02 26 / e-post: utekontakt@lorenskog.kommune.no.

Utekontakten driver oppsøkende sosialt ungdomsarbeid i Lørenskog kommune.

Målgruppen er ungdom fra 13-23 år. Utekontakten tilbyr samtaler, gruppevirksomhet/kurs eller følge til andre hjelpeinstanser. Utekontakten har blant annet kompetanse på vennskap og konflikter, mobbing og krenkelser, seksualitet og legning, rusmidler og festing, vold, sinne og slåsskamper, konflikter hjemme, økonomi og bolig, jobb og skole, psykisk helse, og kropp og doping. Utekontakten er en del av det tverrfaglige samarbeidssystemet (TFS) og samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT).

Vold- og overgrepsteamet (Vo-teamet): E-post: vo-teamet@lorenskog.kommune.no

Vo-teamet kan også kontaktes ved å ringe en av tjenestene: Barneverntjenesten i Lørenskog (95443513), Pedagogisk psykologisk kontor (67934171), Forebyggende psykisk helsetjeneste (67201640) eller Helsestasjons- og skolehelsetjenesten (67201780). Spør etter representanten for vold- og overgrepsteamet.

Vold- og overgrepsteamet tilbyr råd og veiledning ved mistanke eller visshet om vold i

nære relasjoner og/eller overgrep mot barn og unge. Rådgivningen kan bl.a. være om videre saksgang/behandling, vurdering av politianmeldelse, samt informasjon om aktuelle organisasjoner og støttetiltak. Saker kan drøftes åpent eller anonymt. Omsorgspersoner kan også ta kontakt for råd og veiledning. Vold- og overgrepsteamet er en del av det tverrfaglige samarbeidssystemet (TFS) i kommunen.

12.2 Eksterne instanser

Alarmtelefonen for barn og unge: Tlf.: 116 111 / 116111.no

Alarmtelefonen er en gratis telefon for barn og unge som er utsatt for vold, overgrep og omsorgssvikt. Alarmtelefonen besvarer også henvendelser på chat, e-post og sms. Voksne som er bekymret for barn kan også ringe.

Alternativ til vold Romerike (ATV): Tlf.: 40 00 16 64 / atv-stiftelsen.no

ATV Romerike tilbyr behandling til utøvere av vold inære relasjoner og deres familier. Det tilbys samtaleterapi individuelt eller i grupper.

Barn og unges psykiske helsevern Nedre Romerike (BUP): Tlf.: 63 89 40 40

BUP Nedre Romerike tilbyr utredning og behandling til barn og unge under 18 år med psykiske lidelser eller problemer, og deres familier. Henvising kreves.

DIXI ressurscenter Oslo: Tlf.: 22 44 40 50 / 93 05 80 70 / e-post: dixi@dixioslo.no / dixi.no

DIXI Ressurscenter er et lavterskeltilbud for den som er utsatt for seksuelle overgrep, eller kjenner noen som er utsatt. Dette gjelder voldtekt, seksuelle overgrep og seksuelle trakasseringer.

Familievernkontoret Nedre Romerike: Tlf.: 46 61 68 30 / bufdir.no

Familievernkontoret Nedre Romerike tilbyr parterapi, familieterapi, foreldreveiledning og meklings ved samlivsbrudd. Ved bekymring for vold og overgrep kan familievernkontoret kontaktes for råd og veiledning.

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll:

Tlf.: 47 80 90 50 / e-post: Kompetanseteamet@bufdir.no / bufdir.no

Kompetanseteamet er et nasjonalt tverretattlig fagteam som bistår hjelpeapparatet i konkrete saker som omhandler tvangsekteskap, kjønnslemlestelse eller andre former for æresrelatert vold. Kompetanseteamet veileder første- og andrelinjetjenestene, f.eks politi, barnehage, skole, asylmottak, helsestasjon, barneverntjenesten, UDI, krisesentre, norske utenriksstasjoner. Utsatte over 18 år kan også ta kontakt for hjelp.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS): nkvts.no

NKVTS utvikler og sprer kunnskap og kompetanse om vold og traumatisk stress. Formålet er å bidra til å forebygge og redusere de helsemessige og sosiale konsekvensene som vold og traumatisk stress kan medføre.

Nedre Romerike legevakt: Tlf.: 116 117

Dersom barnet ditt eller du selv er utsatt for vold eller overgrep bør du ta kontakt med fastlege eller legevakt for å få medisinsk hjelp og dokumentert eventuelle skader.

Overgrepsmottaket Legevakten Oslo: Tlf.: 23 48 70 90

Er et tilbud for deg som har vært utsatt for voldtekt eller andre seksuelle krenkelser. Ved overgrepsmottaket behandles kvinner og menn fra og med 14 år. Barn vil bli

henvist videre til sykehus. Overgrepsmottaket tilbyr medisinske undersøkelser, samtaler og kriserådgivning. De sikrer spor, i tilfelle du vil anmelde.

Reform-ressurssenter for menn Tlf.: 22 34 09 50 / reform.no

Reform tilbyr ulike lavterskeltilbud for menn og gutter i vanskelige livssituasjoner, e-læringskurs for fagpersoner og ressurser man kan benytte seg av ved behov. Mannstelefonen er en telefontjeneste spesielt rettet mot menn, og eksempler på temaer man kan snakke om er ensomhet og isolasjon, sex, kjærlighet og savn, skilsmisse og samværsproblematikk, eget sinne eller voldsbruk, og trakassering, vold eller overgrep man har vært utsatt for.

Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS):
rvts.no

RVTS er en ressurs for dem som i sitt arbeid møter mennesker berørt av vold og seksuelle overgrep, traumatisk stress, migrasjon eller selvmordsproblematikk. RVTS har som oppgave å bidra til relevant kompetanseutvikling for de som arbeider med forebygging av dette. Dette gjør de sammen med fagfolk og ledere, både innenfor og på tvers av organisasjoner. RVTS bidrar til kompetanseheving gjennom undervisning, veiledning, konsultasjon og nettverksarbeid på tvers av sektorer, etater og forvaltningsnivåer. Det er et RVTS i hver region. RVTS Øst er lokalisert i Oslo.

Røde kors-telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse: Tlf.: 815 55 201 / rodekorstelefonen.no

Tilbyr individuelle samtaler, oppfølging og hjelp til å kontakte hjelpeapparatet.

Selvhjelp for innvandrere og flyktninger: Tlf.: 22 03 48 30 / e-post: seif@seif.no / seifnorge.wpcomstaging

Målgruppen er innvandrere og flyktninger, både nyankomne og de med mange års botid, ungdom i fare for tvangsekteskap, æresrelatert vold, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll, og familier med barn med nedsatt funksjonshemming m.m. Målet er å hjelpe nye borgere til å finne fram i det norske samfunnet og tilegne seg nok informasjon til å løse egne problemer. Tjenesten informerer, henviser til rette instans, samt hjelper med problemløsning på en rekke områder.

Senter for seksuelt misbrakte menn (SSMM): Tlf.: 22 42 42 02 / www.ssmm.no

SSMM er en selvhjelpsorganisasjon som drives og ledes av menn som selv har vært utsatt for seksuelle overgrep. SSMM er et supplement og alternativ til det offentlige hjelpeapparat, ikke en del av det. Primær målgruppe er menn som har vært utsatt for incest og seksuelle overgrep som barn og tenåring, samt foresatte og partnere av overgrepsutsatte menn. SSMM er også et tilbud til andre pårørende til den primære målgruppen. Sekundær målgruppe er yrkesgrupper, studenter og andre personer som berøres av overgrepssproblematikken og er i behov av undervisning, veiledning og samarbeid.

Statens barnehus: Tlf.: 45 97 98 00 / statensbarnehus.no

Statens barnehus er et tilbud til barn og ungdom som kan ha vært utsatt for eller ha vært vitne til vold eller seksuelle overgrep, der det foreligger en politianmeldelse. Tilbudet er også for voksne med psykisk utviklingshemming. Statens barnehus gir også råd og veiledning til privatpersoner og offentlige instanser i anonyme saker som er uavklarte. Lørenskog kommune hører til Statens barnehus Moss.

Vern for eldre-kontakttelefon: Tlf.: 800 30 196 / vernforeldre.no

Dette er en landsdekkende kontakttelefon som hjelper eldre som står i fare for å bli eller er utsatt for vold eller overgrep. Tjenesten tilbyr støtte, råd og veiledning, og informerer om aktuelle hjelpeinstanser ved behov. Også pårørende eller andre som har mistanke om overgrep mot eldre kan benytte seg av tilbudet.

Voksne for barn: E-post: rad@vfb.no / vfb.no

Er en rådgivningstjeneste dersom man har spørsmål om barn og unge, eller trenger noen å rådføre seg med. Alle typer henvendelser besvares, fra de mer hverdagslige til de mer alvorlige.

Øst politidistrikt Tlf.: 64 99 30 00

Øst politidistrikt, avsnitt seksuelle overgrep og vold mot barn.

13 Kilder

Aasland, M. V. (2012): *Si det til noen. En bok om seksuelle overgrep mot barn og unge*. Cappelen Damm.

Aasland, M.V.(2020) Barna og seksualiteten. Cappelen Damm Akademisk

Barne-, ungdoms og familiedirektoratet. (2020, 24. september). Om partnervold. Hentet fra https://bufdir.no/vold/Vold_og_overgrep_mot_voksne/Partnervold/

Becker, J.V., Kaplan M. S., Cunningham-Rathner, J. & Kavoussi, R. (1986). *Characteristics of adolescent incest sexual perpetrators: preliminary findings*. Journal of Family Violence, 1, 85–97.

Becker (1986), O'Brien (1989). Hentet fra: *Seksuelle overgrep – utvalgte temaer*, NKVTS (2002)

Bentovim, A. & Williams, B. (1998). Children and adolescents: *Victims who become perpetrators*. Advances in Psychiatric Treatment, 4, 101–107. <https://doi.org/10.1192/apt.4.2.101>

Bentovim (1999). Hentet fra: *Seksuelle overgrep – utvalgte temaer* NKVTS 2002.

Berggrav, S. (2013): *Tåler noen barn mer juling? En kartlegging av hjelpeapparatets håndtering av vold mot barn i minoritetsfamilier* (Redd Barna Rapport). Redd barna.

https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Seksuelle_overgrep_mot_barn/

Bufdir (2017)

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Seksuelle_overgrep_mot_barn/

https://bufdir.no/en/vold/Tvangsekteskap_og_arsrelatert_vold/Kunnskap_og_ressurser/Kjonnslernestelse/

Dinutvei.no (2020, 4. september). Vold og overgrep mot eldre. Hentet fra

<https://dinutvei.no/om-vold/268-vold-mot-eldre>

Dinutvei.no. Hentet fra: <https://dinutvei.no/om-vold/306-hva-er-nettrelaterte-overgrep-nettovergrep>

<https://www.fhi.no/nettpub/hin/skader/vold/>

<https://fmso.no/>

Forvaltningsloven § 13

Fusco, R. A. & Fantuzzo, J. W. (2009) *Domestic violence crimes and children: A population-based investigation of direct sensory exposure and the nature of involvement*. Children and Youth Services Review, 31, 249-256.

Fantuzzo, J. W., & Mohr, W. K. (1999). *Prevalence and effects of child exposure to domestic violence*. The Future of Children. 9(3), 21-32

www.helsebiblioteket.no

www.helsedirektoratet.no

Helse Sør-Øst (2009): *Utviklingshemming og seksuelle overgrep – forebygging og oppfølging*. Et faghefte for habiliteringstjenestene for voksne i Oslo, Akershus, Østfold, Oppland og Hedmark.

Hughes, H. M., Parkinson, D. L., & Vargo, M. C. (1989). Witnessing spouse abuse and experiencing physical abuse: A “double whammy”? *Journal of Family Violence*, 4, 197-209.

www.imdi.no

www.imdi.no/no/Nyheter/2014/App-mot-tvangsektekap/

Isdal, Per (2000): *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget

Justis- og beredskapsdepartementet (2012): *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012*

Januscentret (2020) Hentet fra: https://www.januscentret.dk/wp-content/uploads/2020/08/Bekymringsbarometer_DK.pdf

Justis- og beredskapsdepartementet. (2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner* (Meld. St. 15 (2012–2013)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>

Justis- og beredskapsdepartementet (2013): *Et liv uten vold. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014–2017*

Justis- og beredskapsdepartementet (2019). *Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022*. Hentet fra [regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

Kaufman, J., Plotsky, P.M., Nemeroff, C.B. & Charney, D. (2000): *Effects of early adverse experiences on brain structure and function: clinical implications*. Biological Psychiatry, 48, 778-790.

Kjellgren, C. (1997). *GRUF. Gruppbehandling. Unga förövare av sexualbrott*. Kristianstad: Socialförvaltningen.

Kjellgren (1997); Becker (1986); O'Brien (1989) Hentet fra «Seksuelle overgrep – utvalgte temaer» NKVTS, 2002

Kolstad, A.B. (2006): *Riset bak speilet. Mødres tanker om barneoppdragelse og fysisk avstraffelse*. Oslo: Universitetet i Oslo, Juridisk fakultet. Masteroppgave

www.konfliktraadet.no

www.kriser.no

www.krisesenter.com/materiell/pdf/vold_mot_eldre.pdf

Krisesentersekretariatet (2014). *Vold mot eldre. Usynlige overgrep*. [Brosjyre]. Oslo: Krisesentersekretariatet.

Lov om barneverntjenester § 6-4

Lørenskog kommune. (2020, 3. september). Tolketjenesten. Hentet fra <https://www.lorenskog.kommune.no/tjenester/innvandring-og-integrering/tolketjenesten/>

Sosial- og helsedirektoratet. (2003). *Seksuelle overgrep mot barn. En veileder for hjelpeapparatet* (IS-1060). Oslo: Sosial- og helsedirektoratet i samarbeid med Barne- og familiedepartementet. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2003/0017/ddd/pdfv/286825-seksuelle_overgrep_mot_barn.pdf

Straffeloven (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>

Mossige, S. og Stefansen, K. (red.). (2007): *Vold og overgrep mot barn og unge*. NOVA Rapport 20/07. Oslo: NOVA.

Nasjonalt ressursenter for seksuelt misbrukte barn (2002). *Seksuelle overgrep – utvalgte temaer*.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (2020). *Definisjoner*. Hentet fra: <https://voldsveileder.nkvts.no/blog/innhold/negativ-sosial-kontroll-og-tvangsekteskap/definisjoner/>

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (2020, 3. september). *Risikofaktorer og tegn på vold*. Hentet fra

<https://voldsveileder.nkvts.no/blog/innhold/risikofaktorer-tegn-vold/>

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (2020, 3. september). Tegn på vold mot eldre. Hentet fra <https://voldsveileder.nkvts.no/blog/innhold/risikofaktorer-tegn-vold/eldre/>

www.nafo.hioa.no/wp-content/uploads/2013/08/M-Bleka-presentasjon-av-master-2013.pdf

Neumayer, S.M., Melinda A. Meyer og Nora Sveaass (2008): *Forebygging av vold i oppdragelsen. Samarbeid mellom hjelpeapparat og minoritetsforeldre – en kunnskapsoversikt*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress –NKVTS

www.nhi.no

www.nkvts.no/sites/komplan/Innhold/Voldsforståelse/Sider/Vold-i-nære-relasjoner.aspx

www.nkvts.no/sites/Barnemishandling/helsetjenesten/Pages/Minoritetsfamilier.aspx

www.nkvts.no/sites/Veiviser-KL/Pages/default.aspx

Norges Lover: Straffeloven, 2005, kapittel 26. Straffeloven 1902 § 193

www.norskkriesesenterforbund.no

Norsk krisesenterforbund (2013): *Veileder – Hjelp ved vold i nære relasjoner*.

Pinheiro, P.S. (2006): *World Report on Violence against Children*. Genève: United Nations: Secretary General's Study on Violence Against Children.

<https://www.reddbarna.no/fakta-om-vold-og-overgrep>

www.regjeringen.no – handlingsplan mot voldtekt 2012-14

www.regjeringen.no/nb/tema/helse-og-omsorg/folkehelse/kjonnslernlestelse/id515156/

Romerike krisesenter: Årsrapport

Sandmoe, A., Wentzel-Larsen, T., & Hjemdal, O. K. (2017). *Vold og overgrep mot eldre personer i Norge: En nasjonal forekomststudie* (NKVTS Rapport 9/2017). Hentet fra https://www.nkvts.no/content/uploads/2017/12/NKVTS_Rapport_9-17_Vold-og-overgrep-mot-eldre-personer_net.pdf

Schechter, D.S. & Willheim, E. (2009): *Disturbances of attachment and parental psychopathology in early childhood. Infant and Early Childhood Mental Health Issue*. Child and Adolescent Psychiatry Clinics of North America, 18, 3, 665-687

Socialstyrelsen (2005). *När mamma blir slagen. Att hjälpa barn som levt med våld i familjen*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Sosial- og helsedirektoratet i samarbeid med Barne- og familiedepartementet (2003) *Seksuelle overgrep mot barn – En veileder for hjelpeapparatet*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2003/0017/ddd/pdfv/286825-seksuelle_overgrep_mot_barn.pdf

Statistisk Sentralbyrå (SSB) (2012b): *Innvandring og innvandrere*. Oslo: SSB. Hentet fra www.ssb.no/innvandring

Stine Sofies Stiftelse: <http://stinesofiesstiftelse.no/>

Straus & Donnelly (2001): *Beating the Devil Out of Them. Corporal Punishment in American Families and Its Effects on Children*. 2nd Edition. New Brunswick, NJ. Transacjon Publishers.

St.meld. 15, 2012-2013 www.regjeringen.no/nb/dokumenter/meld-st-15-20122013/id716442/

Thoresen & Hjemdal (2014): *En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. En rapport skrevet om vold og voldtekt i Norge.

<https://tryggere.no/2018/01/16/oppdragervold/>

www.tvangsekteskap.net

www.ung.no

Ung.no. (2020, 3. september). *Voldtekt-vanlige reaksjoner*. Hentet fra https://www.ung.no/overgrep/3070_Voldtekt_-_vanlige_reaksjoner.html#C2

Ungdata (2019): *Ungdomsskolelever i Lørenskog kommune*.

[https://www.ungdata.no/wp-content/uploads/reports/Viken Lorenskog 2019 Ungdomsskolen Kommune.pdf](https://www.ungdata.no/wp-content/uploads/reports/Viken_Lorenskog_2019_Ungdomsskolen_Kommune.pdf)

www.ungdom-mot-vold.no

Van der Weele J., Ansar, N. og Castro, Y (2011): *Møte med foreldre som bruker oppdragervold -erfaringer fra arbeid med minoritetsforeldre*. I: Heltne og Steinsvåg *Barn som lever med vold i familien*. Oslo: Universitetsforlaget.

www.vernforeldre.no

www.vista-analyse.no

Statens barnehus: www.statensbarnehus.no/

14 Linker til lovverk

- **Lov om barnevernstjenester – barnevernsloven**

§ 6-4. Innhenting av opplysninger.

<http://www.lovdata.no/all/tl-19920717-100-007.html#6-4>

§ 6-7a. Tilbakemelding til melder

<http://www.lovdata.no/all/tl-19920717-100-007.html#6-7a>

- **Lov om barnehager – barnehageloven**

§ 21. Opplysningsplikt til sosialtjenesten

<http://www.lovdata.no/all/tl-20050617-064-006.html#21>

§ 22. Opplysningsplikt til barneverntjenesten

<http://www.lovdata.no/all/tl-20050617-064-006.html#22>

- **Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa-opplæringslova**

§ 15-3. Opplysningsplikt til barneverntenesta

<http://www.lovdata.no/all/tl-19980717-061-017.html#15-3>

§ 15-4. Opplysningsplikta til sosialtenesta

<http://www.lovdata.no/all/tl-19980717-061-017.html#15-4>

- **Lov om helsepersonell m.v. – helsepersonelloven**

§ 33. Opplysninger til barneverntjenesten

<http://www.lovdata.no/all/tl-19990702-064-006.html#33>

§ 32. Opplysninger til sosialtjenesten

<http://www.lovdata.no/all/tl-19990702-064-006.html#32>

- **Forvaltningsloven**

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10?q=forvaltningsloven>

- **Straffeloven**

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>

15 Linker til aktuelle nettsider

- Barneombudet: <http://barneombudet.no/>
- Nettkurs om vold og overgrep: <http://helsekompetanse.no/kurs/vold-og-seksuelle-overgrep-mot-barn>
- Jeg vil vite: <http://jegvilvite.no/>
- Juridisk rådgivning for kvinner: <http://jurk.no/no/hjelp/voldogmishandling.php>
- Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress: <http://www.nkvts.no/Pages/Index.aspx>
- Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging: <http://www.rvts.no/>
- Statens barnehus: <http://www.statensbarnehus.no/>
- Stiftelsen Alternativ til vold: <http://atv-stiftelsen.no/>
- Stiftelsen kirkelig ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep: <http://www.kirkeligressurscenter.no/>
- Stinesofies stiftelse: <http://stinesofiesstiftelse.no/>
- Sinnemestring for foreldre: <http://littsint.no/>
- Traumenett: <http://www.traumenett.no/index.php>

LØRENSKOG KOMMUNE
Hasselveien 6, Postboks 304,
1471 Lørenskog
Telefon: 67 93 40 00
postmottak@lorenskog.kommune.no
www.lorenskog.kommune.no